NARVA KIRIKUTE PÄEVAD 4

Kirikutepäevad läksid Narvas igati korda

Üheskoos palvetasid luterlased, õigeusklikud, katoliiklased jt.

ELU 6

Paavst Franciscuse külastus puudutas tuhandeid

Tema päevakava oli Eestis tihe ja sisukas.

UUDISED 3

Turvalisuse tagamiseks tehakse maakondades koostööd nõukogudes

Ka kogudused saavad oma esindajate kaudu osaleda.

Täna lehes +4 külge

EESTI KIRIK

www.eestikirik.ee

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku ajaleht

3. oktoober 2018 Nr 40 (1412)

Hind 0.64 €

Oreli taassünd Kihelkonnal

30. septembril taaspühitses piiskop Joel Luhamets Saaremaal Kihelkonna Mihkli kirikus Eestimaa vanima säilinud oreli, mille restaureerimine kestis poolteist aastat.

Piiskop Joel Luhametsa poolt taaspühitsetud Kihelkonna kiriku orel – Eestimaa vanim terviklikult säilinud pillide kuningas. 2 X KÄTLIN LIIMETS

Pühapäeva hommikul oli Kihelkonna kiriku ümber rõõmsat saginat. Isegi vihmapiiskade langemine näis kirikukellade helinas helge. Kogukond kogunes tähistama piirkonna ja tegelikult terve Eestimaa suursündmust: Lõuna-Saksamaalt pärit orelimeistri **Johann A. Steini** 1805. aastal valminud (1890. aastal ehitas algse 14 registri ja ühe manuaaliga pilli Friedrich Weissenborn ümber) ja ainsana tema töödest säilinud kahe manuaali, 18 registri ja 854 vilega pillide kuningas sai uue hingamise ehk poolteist aastat kestnud oreli restaureerimistööd ootasid pidulikku punktipanekut taaspühitsemise jumalateenistusel.

Remonditööd algasid 2017. aasta kevadel ja neid tegi orelimeister **Olev Kents**. „Üks keerulisemaid asju oli see, et orel on ehitatud mitte ühekorraga, vaid kahes osas ja erinevatel ajastutel. Kõige raskem oli neid omavahel kokku sobitada, et ka häälestus ja kõla sobiksid," kommenteeris lõpptulemusega rahule jäänud orelimeister.

Taaspühitsemine

Kaunis keskaegne võlvitud laega kirik oli rahvast täis, kohal oli üle 200 inimese, kelle seas ka Nokia sõpruskoguduse esindus ja orelieksperdid **Kristel Aer** ning **Göran Grahn**. Viimane oligi see, kes 22 aastat tagasi algatas pilli restaureerimise, koostades ja kinkides kogudusele restaureerimise tegevuskava. Seejärel loodi 1996. aastal Kihelkonna Kiriku Oreli Restaureerimise Ühing, mis kogus aastate jooksul 28 000 eurot annetusi. Kogu tööde maksumuseks kujunes 90 500 eurot. Lisaks annetustele olid rahastajateks PRIA ja Kihelkonna vald.

„Kihelkonna kogudus võib auga olla uhke kvaliteetselt taastatud ajaloolise oreli üle. Jumal on väärt võtma suurimat austust ja teda austatakse selle küla kõige vägevamas, võimsamas ja uhkemas hoones kõige võimsama, suurema ning kallima pilliga, mis siin kandis on. Jumala nimi olgu kiidetud!" ütles piiskop Luhamets oreli taaspühitsemisel. Kogudus sai oma tänulikkust väljendada ja oreli uuenenud kõla kuulata järgnenud ühislauluga „Võta nüüd Issandat, vägevat Kuningat kiita".

Organist, koorijuht ning helilooja Ülle Reinsoo ja restaureerimise idee algataja Göran Grahn on rõõmsad ja tänulikud.

Pühendusteos

Pillide kuninga taaspühitsemise piiskoplik jumalateenistus oli suurepäraselt ette valmistatud ja rikas laulu ning muusika poolest. Kogu oma olemusega rõõmu ja tänulikkust kiirgav koguduse organist, koorijuht ja helilooja **Ülle Reinsoo** oli sündmuseks loonud kauni pühendusteose „Gloria", mille esitas koguduse ansambel Collecta. Teose noodi kinkis õpetaja Reinsoo pärast jumalateenistust autori poolt signeeritult ka tänutäheks oreli restaureerimisprotsessi panustajatele.

Lisaks andsid oma panuse Kihelkonna segakoor (juh **Imbi Kolk**), Tabasalu ja Kuressaare saksofoniansambel (juh **Kalev Konsa** ja **Matis Männa**), Lümanda segakoor (juh Ülle Reinsoo), Taritu segakoor (juh **Anneli Tarkmeel**), koguduse naiskoor (juh Ülle Reinsoo), solistina **Triin-Eliis Süld** ning orelil Kristel Aer ja Göran Grahn. Imetore oli ka muusikaline tervitus Nokia koguduse poolt, kus duetti laulsid Nokia kirikhärra **Lauri Salminen** ja kantor **Minna Viinikainen.**

Kauaoodatud päev

Rahulolev koguduse õpetaja **Rene Reinsoo** ütles pärast jumalateenistust, et päev oli kauaoodatud ja hoolega ette valmistud: „Oli rohkesti rõõmu ja kõik laabus kenasti. Meeldis ääretult positiivne õhkkond ja palju head muusikat. Meile oli suur asi, et piiskop kohale tuli, oreli pühitses ja jutlustas."

Küsimusele, kas nüüd lõpetab oreli restaureerimise ühing tegevuse, vastas ta, et seda pole veel lõplikult otsustatud, kuna oreli prospekt vajab korrastamist. „Prospekti temaatika on õhus, ent on kerkinud esile pakilisemaid töid. Näiteks kiriku tornikiiver vajab remonti," jagas Reinsoo, lisades, et tegelikult meeldib kogudusele praegune värvilahendus väga.

Lisaks sellele, et Kihelkonna orel on nüüd korras, valmib Margus Mullal aasta lõpuks õppefilm, kus saab näha kogu restaureerimise protsessi oreli lahtivõtmisest kuni kokkupanemise, häälestamise ja taaspühitsemiseni.

Rootsist kohale sõitnud orelieksperт Göran Grahn, kes kogu restaureerimisele algimpulsi andis, oli väga rahul restaureerimise tulemusega: „See on fantastiline. Mulle väga meeldib selle oreli kõla. 22 aastat tagasi oli võimalik selle oreli potentsiaali vaid aimata. Nüüd peaks mängima, mängima, mängima ... et orel saaks sisse mängitud. Loodan, et organistidel on huvi ja hakkavad toimuma ka suurepärased kontserdid."

KÄTLIN LIIMETS

„Isa oleks kindlasti rõõmustanud teid kõiki siin nähes," ütles Ants Toi mälestuskontserdi tervituskõnes. TIIU PIKKUR

Maestro Roman Toid mälestades

Septembrikuu viimasel pühapäeval mälestati Tallinna Kaarli kirikus heliloojat, dirigenti, organisti, muusikapedagoogi ja suurt eestluse hoidjat maestro Roman Toid võimsa kontserdiga.

Eesti kooriühingu korraldatud mälestuskontserdil esinesid viimse võimaluseni rahvast täis kirikus Eesti Rahvusmeeskoor, Estonia poistekoor, Estonia seltsi segakoor, Eesti Rahvusringhäälingu segakoor ja Kaarli koguduse kontsertkoor. Koore juhatasid **Mikk Üleoja**, **Hirvo Surva**, **Heli Jürgenson**, **Pärtel Toompere** ja **Piret Aidulo**, solistid olid **Arete Kerge** (sopran), **Priit Volmer** (bass), **Ene Salumäe** (orel), Piret Aidulo (orel) ja **Mati Mikalai** (klaver). Kontserdikava oli kokku pandud Roman Toi tuntumatest helitöödest. Mälestuskontserdi avapalve pidas Tallinna abipraost **Arho Tuhkru** ja lõpupalve peapiiskop **Urmas Viilma**.

Ühendkooride, kes laulsid korraga altari ees ja rõdul, laul oli juba väikese laulupeo mõõtu. Vahetult pärast kontserti ütles organist Ene Salumäe, et nii võimas laul tõstis peaaegu kiriku katuse ja jõudis kindlasti ka maestroni.

Kooriliikumise hing

Viljandimaal Kõo vallas sündinud Roman Toi (18.06.1916-7.05.2018) õppis Tallinna konservatooriumis (koorijuhtimine, kompositsioon ja orel), Tartu ülikoolis (õigusteadus) ja läbis sõjakooli aspirandina. Töötas raadios muusikatoimetajana. Põgenes Nõukogude okupatsiooni eest perega (abikaasa **Vaiki** ja poeg **Ants**) Saksamaale ja hiljem Kanadasse.

Doktorikraadi omandas Toronto ülikoolis, oli aastaid Toronto konservatooriumi õppejõud, oli Toronto Peetri koguduse organist, tegutses paljudes eesti organisatsioonides välismaal, oli väliseesti kooriliikumise hing. Toi oli 1990. aasta üldlaulupeo aujuht, juhatas mitmel üldlaulupeol koore ja külastas viimati 98aastasena Eestit, olles 2014. aasta XXVI laulupeo „Aja puudutus. Puudutuse aeg" aukülaline.

Dirigent Hirvo Surva meenutab maestro Toid: „Ta on ju ise väga toredalt öelnud, et on ulgueestlased ja väliseestlased. Tema pidas ennast eluaeg ulgueestlaseks - ta hulkus ringi, aga teadis, kuhu ta tagasi tahab saada. Ta suutis nendel rasketel aegadel hakata kokku sulatama uuesti neid lõhestunud inimesi."

Mälestuskontserdil tervitas kõiki maestro poeg **Ants Toi**, kes ütles, et isa oleks kindlasti rõõmus, nähes neid, kes siia kokku tulnud on. „Minu meelest see, mis isa on teinud, ei ole kurb ja nukker, see on rõõmus. Ja isa on nüüd rõõmus, ta on sõprade juures, oma enda maal."

Ants Toi lisas, et üks asi, mida tema isa väga hästi tegi, oli, et ta abiellus ema Vaikiga. Nad on laulatatud Tallinna Kaarli kirikus. „Ema oli isa teekaaslane ja hea nõuandja kogu elu."

Roman Toi ammune ja kindel soov, et ta tuhk toodaks Eestisse ning et ta koos abikaasaga leiaks siin viimse puhkepaiga, on täidetud - pühapäeval sängitati Roman ja Vaiki Toi Tallinna Metsakalmistu heliloojate platsile.

TIIU PIKKUR

Tee mind terveks, Issand, siis ma saan terveks; aita mind, siis ma saan abi. (Jr 17:14)

Eesti usk

Niisugust nädalat, nagu oli 2018. aasta 39. nädal, kuidagi kokku võtta Sulle, hea Eesti Kiriku lugeja, on võimatult raske. Mõtlemist jätkub kauemaks! Meile on tahetud peale suruda mõtteviisi, et eestlane on usukauge ega arva kiriku sõnumist kuigi palju. Nüüd oleme aga näinud vastupidist. Narva kirikute päevad olid väärikaks jätkuks paavst Franciscuse tulekule Maarjamaale mitte kui külaline, vaid nagu omainimene, kõnetades lapsi, noori ja eakaid. Eesti 100 ja Eesti Kirikute Nõukogu aastateema „Eesti usk“ pakkusid võimaluse meie mõtteid konkretiseerida.

Keelte ja meele küsimust võime vaadata kahes võtmes. Paabeli torni ehitajate keeled segati, sest nendel oli kuri plaan kukutada Jumal aujärjelt. Apostel Peetruse nelipühajutlusega avaneb meile teine vaade keeltele. Peetrus jutlustas Jumala armust ja kõik eri rahvustest inimesed said aru, mida apostel kuulutas. Armastuses saame aru, aga vihkamises tahame valitseda ja tõrjuda keelt ning meelt, mida me ei soovi kuulda. Narva peaks meile õpetama keele tausta ja olemust. Keel võib lahutada, aga Jumala Vaim võib meid vaatamata keelele ühendada, siis kui näeme ühiseid väärtusi. President Kersti Kaljulaidi vastuvõtul roosiaias ütles paavst muu hulgas: „Viljakas maa tähendab keskkonda, millesse saab istutada juured, et sellest kasvaks välja elujõuline võrgustik, mis tagaks, et kõik kogukonna liikmed tunneksid end seal koduselt. Pole hullemat võõrandumise vormi, kui tunda end juurtetuna, mitte kellegi juurde kuuluvana. Maa on viljakas ning selle inimesed kannavad vilja ja kasvatavad tulevikku vaid sel määral, mil määral soodustatakse selle maa inimestes kuuluvustunnet, luuakse sidemeid, mis lõimivad põlvkondi ja erinevaid kogukondi, ning hoidutakse kõigest, mis muudab meid teiste suhtes tundetuteks ja tekitab veel suuremat võõrandumist.“

Milline siis on Eesti usk? Eesti Kirikute Nõukogu kogus arvamusi sellel teemal. Prantsusmaal sündinud piiskop Philippe Jourdan kirjutab: „Minu jaoks on Eesti usk eestlasele iseloomulik viis läheneda oma Isale: vaikselt, rahulikult, aga järjekindlalt. Eestlane ei kohtu Jumalaga mitte peamiselt kirikus, vaid oma tavalises elus ja igapäevases tegevuses, töökuses ja põhjalikkuses, mida ta püüab igasse asjasse ja tegevusse panna. Eestlase Jumal on kahtlemata tõsine ja aeglane, Ta ei kiirusta, Ta oskab oodata. Aga Ta on ka õrn ja tähelepanelik.“ Bukavus, Belgia Kongos sündinud ülipühitsetud metropoliit Stefanus, kelle juured on Küprosel, kirjutab: „Usul iseenesest ei ole rahvust. [--] Aasta teemana tähendab see ennekõike kaht asja: esiteks sellesse süvenemist, mida Eesti elanikud usuvad, ja teiseks selle väljatoomist, et Eestile pole iseloomulik ainult ateism, usupuudus või siis maausk, uusvaimsus jms, vaid ikka ennekõike ristiusk, sh apostlik-õigeusk on juba ammu saanud meie rahvale omaseks. Loomulikult on usk meil ja kõikjal maailmas seotud kohaliku rahva eluviiside ja tavadega ega ole mitte kuidagi ühiskonnast lahus.“

Mordvalane, Narva ja Peipsiveere piiskop Laatsarus kirjutab: „Tunnen end siin suurepäraselt. Mulle meeldib, siin on rahulik õhkkond. Pean Eestit oma teiseks kodumaaks. Ütlen seda otsekoheselt ja avameelselt ilma liialduseta.“ Eestis sündinud ja eesti päritolu EELK peapiiskop Urmas Viilma kirjutab: „Eesti inimene on religioosne, kohati isegi rohkem kui meie naabrid põhjas või lõunas. Eesti inimese usku iseloomustab sisemine veendumus nähtamatu maailma olemasolust ja mõjust inimese elule ilma, et ta püüaks või vahel ka oskaks oma veendumusi defineerida või konkretiseerida. Meil on sisemine aukartus nähtamatu maailma ees, mida ainult need, kes on teadlikult õppinud mitte uskuma, endale tunnistada ei taha.“

Narva kirikute päevad pakkusid suurepärase võimaluse mõelda järele Eesti usu teemale. Kirikute päevade korraldaja praost Leevi Reinaru kirjutab: „Juba Kirikutepäevade ettevalmistus andis erinevatele kogudustele uue koostöö kogemuse, millel loodetavasti on tulevikus palju head anda kogukonnale. Kui üks tänaval kohvitassi jutul olnud inimene kuulis, et kristlased koos midagi teevad, siis tema kommentaar oli „oi õudust kui kristalsed koos midagi teevad!“. Selle peale keegi tunnistas oma usku ja et ta kuulub kogudusse, selles pole midagi halba.“ Soovin, et suurepärane nädal viiks meid edasi suurepärase kuu, aasta ja aastakümneteni. Armastus võidab!

TIIT SALUMÄE,
piiskop

Vaikus kui luksus

KRISTEL ENGMAN,
kolumnist

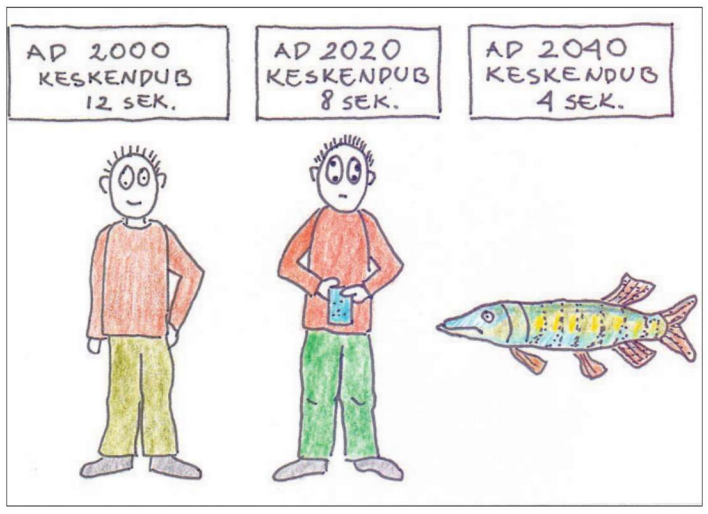

MERILLE HOMMIK

Hiljuti sattus minu lugemislauale norralasest seikleja, kirjastaja ja ettevõtja Erling Kagge raamat „Vaikus müraajastul“ (Post Factum, 2018), milles autor toob välja huvitava fakti tänapäeva inimese keskendumisvõimes toimunud kiire muutuse kohta: kui aastatuhande vahetusel oli inimese keskendumisvõime keskmiselt 12 sekundit, siis nüüdseks on see langenud kaheksale sekundile.

Mõistagi on iga inimese keskendumisvõime erinev ning mõned taluvad väliseid segajaid paremini kui teised, kuid meie keskendumisvõimel on otsene seos meid ümbritseva müra rohkusega. Samas on liigne müra peaaegu alati inimesele kahjulik. Kahetsusväärselt tekitavad inimesed suure hulga mürast oma igapäevase elustiiliga ise.

Küllap lugejategi hulgas on neid, kes on pühapäeva hommikul eneselt retooriliselt küsinud, kas naabril muru niitmiseks tõesti mõnda teist nädalapäeva ja aega ei ole või kas töökoha sundventilatsioonist tulenev müra on midagi, millega on võimalik ära harjuda.

Teise huvitava tähelepanekuna ütleb Kagge, et müra tekitab n-ö klassivahesid. Madalapalgalistel on sageli mürarikkamad töökohad kui kõrgepalgalistel ning ka nende elamud on üldjuhul kehvematest materjalidest ja halvemini isoleeritud (korrusmajad *vs* eramajad). 2011. aastal oli Eestis üle 120 000 kuulmishäirega inimese. On lapsi ja täiskasvanuid, kelles müra tekitab kui mitte paanikat ja hirmu, siis vähemalt tugevat ebamugavustunnet.

Müra spekter koosneb enamasti erineva sagedusega helidest. Inimese kõrv on suuteline vastu võtma helisid vahemikus 16-20 000 Hz. See on füüsiline müra. Teine ja veel massiivsem on aga infomüra. Hoomamatu hulga meediavoo ning sotsiaalmeedia võiduajastul on vaimse keskkonna reostus kasvav probleem. Müra on nii detsibellidena kõrvus kui ka mõtetes.

Tundub, et tänapäeval tuleb sageli ka oma vaikus meil endil luua või isegi välja võidelda. Vähem müra tähendab üldjuhul ka vähem tühja tööd ja asjatuid askeldusi. Kokkuvõttes rahulikumat elu.

Oma vaimulikupraktikas olen sageli kuulnud ühe kiriku külastamise põhjusena nimetatavat pühakodades valitsevat väärikat vaikust, mis võimaldab mõtlust ja enesesse vaatamist. Kirikus on ajal, helidel, sõnal ja ka vaikusel teistsugune tähendus kui profaanses keskkonnas. Religioosne kogemus saab ennekõike kasvada vaikuses - Looja ja loodu dialoogis.

Kirikusse maailma kära ei kosta, ehkki kirikud tegutsevad sellessamas müra- ja infokülluse keskkonnas. Samuti toetavad vaikuse taotlemist kui elustiili erinevad religioossed meditatsioonipraktikad. Vaikus kujundab inimest vahetult ning on meie emotsioonidega seotud. Ilmselt oleme kõik osanud lapsepõlves kuulata vaikust, kuid oleme selle - nii nagu mitmed teisedki oskused - hilisemas elus minetanud.

Müra võib muuta endast sõltuvaks. Oleme müraga sedavõrd harjunud, et vaikus võib meid häirida, hirmutada ja muuta rahutuks. Mõnes olukorras on vaikust väga raske taluda - ka surm ja lein on sellised olukorrad.

On neid, kes nimetavad vaikust uueks luksuseks. Vaikust otsides reisitakse üha kaugematesse, inimtühjadesse ja võrguvabadesse piirkondadesse, suurlinnades ostetakse kortereid üha kõrgematele korrustele, kuhu tänavamüra ei kosta. Üha enam on iseäranis urbanistlikes keskkondades elavatel inimestel nõudlus nn rohealade järele, olgu nendeks siis pargid, metsasalud, sood või rabad, kus inimene jõuab tagasi tõelusesse.

Kunagi tellis BBC loodusemees Fred Jüssilt Eestimaa okasmetsa vaikuse salvestuse. See oli Jüssile esimene kord puutuda kokku vaikuse kui kaubaga. Tänapäeval on vaikus turisminduses oluline müügiartikkel nii nagu puutumatu loodus, puhas õhk ja joogivesi. Vaikust mõtestab üks tuntumaid Eestimaa looduse populariseerijaid Jüssi kui omamoodi loodusvara, mis on mõnes mõttes taastuv - kui lakkab müra allikas, taastub ka maastikuvaikus.

Vaikus viib inimese lähemale maailma terviklikuma ja sügavama tunnetuseni. Vaikust on vaja nii jõuvarude värskendamiseks kui uue loomiseks. Meie perel on tavaks käia sügiseti *ruska*-ajal Lapimaal. Üks nende käikude eesmärke on alati vaikuse kuulamine. See aitab vabaneda mõtteid valitsevast üleliigsest informatsioonist, argipäeva dikteerivast tempost ning mürast.

Nii nagu muusikas on vaja vaikust selleks, et olla sillaks helide vahel, samas neid toonitades, on vaja vaikust üha enam ka tänapäeva inimese ülestimuleeritud ellu. Jääb vaid nõustuda nii maailma mürarikkaimates paikades kui ka vaiksetes piirkondades rohkesti rännanud Kaggega, kes tõdeb, et vaikus on vahend rikkama elu elamiseks. See on võti, mis avab ukse uutmoodi mõtlemise juurde.

Paavsti visiidi vastukajad

RAIN SOOSAAR,
reporter

Paavsti külaskäik andis maailma ajakirjandusele üle mõne aja põhjust Baltimaadele tähelepanu pöörata. Ühtlasi saime ka aimu selle kohta, mis välismaa vaatlejale meie ühiskondlikus ja kirikuelus kõige rohkem silma torkab.

Tõsi, teiste Franciscuse seni tehtud visiitidega võrreldes pälvis Baltikumi oma küllaltki vähe maailma meedia tähelepanu. See on ka mõistetav, sest eelmised külaskäigud on toimunud riikidesse, mis on paistnud silma oma rahvusvahelise kaalu, piirkonnas hõõguvate pingete või kirikuelus lahvatanud skandaalide tõttu. Pealegi pöörati seegi kord rohkem tähelepanu Franciscuse poolt visiidi käigus tehtud kirikupoliitilistele väljaütlemistele kui riikidele, mida ta külastas.

Visiiti põhjalikumalt kajastanud ajakirjanikud tavatsesid rõhutada ennekõike seda, et Eesti paistab maailmas silma kirikliku kuuluvusega inimeste vähese osakaalu poolest ning eriti vähe on siin katoliiklasi. Näiteks Deutsche Welle veebiküljel tõsteti aga esile, et Balti riikides on jätkuvalt populaarsed vabaturumajandusliku kapitalismi ideed, millesse paavst kriitiliselt suhtub. Reuters seevastu kirjutas, et Franciscus rääkis solidaarsusest maades, mis tunnevad end oma taas agressiivseks muutunud idanaabri tõttu ebakindlalt.

Eriti põhjalikult kajastas visiiti aga Vatikani ametlik infotalitus, pöörates tähelepanu ka Eesti, Läti ja Leedu tutvustamisele. Muu hulgas anti veebiküljel www.vaticannews.va ülevaade Eesti katoliku kiriku ajaloost ja tänapäevast. Esile tõstmist leidis näiteks Baltimaade kunagine pühitsemine neitsi Maarjale, mis eestlaste jaoks jätkuvalt oluline olevat. Sellega seostati ka asjaolu, et Maarja nime kannab Tallinna toomkirik ning seal on isegi välja pandud tema pilt. Vatikani ajakirjaniku sõnul olevat see nimelt luterliku katedraali kohta ebatavaline.

Erinevalt ilmalikest meediakanalitest käsitles Vatikani infotalitus aga omajagu ka visiidi oikumeenilist mõõdet, sealhulgas Eesti ja Läti luterlikku tausta. Muu hulgas avaldati intervjuu EELK peapiiskopi Urmas Viilmaga, kes siinseid olusid iseloomustades rõhutas nõukogude aja pärandist tulenevat usualaste teadmiste nõrkust.

Milliseid mõtteid tekitas Baltimaade külastamine aga paavstil endal? Veebilehe www.paavsteestis.ee järgi rõhutas Franciscus 26. septembril Roomas visiidist kokkuvõtteid tehes, et need riigid tähistavad tänavu oma loomise 100. aastapäeva ning kannatasid rängalt nii natsliku kui Nõukogude okupatsiooni tõttu.

Paavsti sõnul oli visiidi eesmärk „kuulutada nendele rahvastele uuesti evangeeliumi rõõmu ning halastuse ja helluse revolutsiooni, sest vabadusest ei piisa, et anda mõte ja terviklikkus elule, mil pole armastust - armastust, mis tuleb Jumalalt“.

Jääb üle loota, et see sõnum jõudis Eesti inimestele kohale ja kannab ajapikku vilja. Aga sedagi, et tänu paavsti visiidile õppisid mõnedki inimesed üle kogu maailma ka Eestit ja siinset usuelu veidi paremini tundma.

AKTUAALNE

Kirikumuusika liit tähistab 25. aastapäeva

Kirikumuusika liit kutsub muusikasõpru laupäeval, 13. oktoobril Tallinna toomkirikusse tähistama liidu 25. aastapäeva. Kontsertjumalateenistus algab kell 16.

Et kiriku muusikaelu koordineerida ja süstemaatiliselt arendada, vajatakse ühtset organisatsiooni. Selleks asutati 1931. a. E.E.L.K. Kirikumuusika Sekretariaat. Praegune EELK Kirikumuusika Liit, mis asutati 15. juunil 1993, on selle järglane.

25 aastat on pikk aeg ja toomkoguduse õpetaja **Arho Tuhkru** ütleb, et aastapäeva tähistav liit on kogenud ja kompetentne ning aitab kaasa ka uue lauluraamatu koostamisele. Õpetaja meenutab maestro Roman Toi sõnu, et jumalateenistuses toimub dialoog oreli ja altari vahel. Kontsertjumalateenistusel teenivad assessor praost **Marko Tiitus** ja õpetaja Arho Tuhkru, laulab koorijuhtide ja organistide segakoor KOSK, mida juhatab **Riho Ridbeck**. Orelit mängib **Kadri Ploompuu**. Kõlab vaimulik koorimuusika Eestist ja mitmelt poolt Euroopast ning Saksa orelimuusika. Kontserdist on oodatud osa saama kõik kirikumuusikahuvilised, sissepääs on vaba.

Jumalateenistusele tulija võiks võtta aega, sest pühakotta on üles pandud näitus liidu ajaloost, aga osta saab ka mitmesuguseid trükiseid. Soovijad saavad osta ka kirikumuusika liidu tähtpäevale pühendatud marki (fotol). Liidu juhatuse esimees **Tuuliki Jürjo** ütleb, et eestlaste seas on „Minu margi“ idee väga populaarne ja sellest sündis ka kirikumuusika liidu mark. Margi teostus on samuti Tuulikilt. Mark on käibel Eestisiseselt. Kes aga Tallinna kontsertjumalateenistusele ei jõua, ei jää näitusest ega trükistest ilma, sest need on väljas kuu lõpus Tartus toimuval kirikumuusikute konverentsil.

RITA PUIDET

NÄDALA RINGVAADE

Katoliku kirik löögi all

Jätkuvalt pakuvad kõneainet roomakatoliku kirikuga seotud seksuaalsete kuritarvituste skandaalid, mis puudutavad riike kogu maailmas. Asjasse on segatud ka kõrgeid vaimulikke.

Hiljuti pälvis sellega seoses erilist tähelepanu USAs, Austraalias ja Tšiilis toimunu. 25. septembril esitles oma raportit aga Saksamaa katoliku kirik. Tulemused olid jahmatavad. Tehti kindlaks, et alates 1946. kuni 2014. aastani on alaealisi seksuaalselt kuritarvitanud vähemalt 1670 vaimulikku (4,4% nende üldarvust). Neist 60% pääses ilma karistuseta. Raporti autorid nendivad, et tegemist on jäämäe veepealse osaga, kuna suur osa juhtumitest pole tõenäoliselt avalikuks tulnud.

Raportit kommenteerinud ajakirjanikud ja eksperdid vaidlevad selle üle, mida tuleks probleemide lahendamiseks ette võtta. Lahkarvamusi põhjustab näiteks küsimus, kas pedofiiliajuhtumite rohkus on muu hulgas seotud ka katoliku vaimulike abiellumiskeeluga või mitte.

Igal juhul ei tohiks aga unustada, et seksuaalset laadi kuritarvitusi on viimasel ajal paljastatud teistegi eluvaldkondade puhul. Meenutagem kas või Nobeli komiteed või filmimaailma puudutanud skandaale. Tõsi, kinos käivad inimesed arvatavasti kõigele vaatamata edasi. Vaimulikega seotud kõlblusvastaste tegude tõttu jäävad mõnedki aga kirikust eemale või minetavad koguni usu Jumalasse.

Eriti hull on see, et võikaid tegusid korda saatnud vaimulike ülemad on sageli juhtunut pisendada või kinni mätsida püüdnud. Seeläbi on kirik kaotanud oma autoriteedi ja usalduse. Usuinimesed võivad küll kinnitada, et kirikuga seoses kogetav ilus ja hea kaalub üle kõik halva, kuid kõrvalseisjaid on selles nüüd palju raskem veenda. Jääb üle loota, et katoliiklaste seas leidub piisavalt soola ja valgust, mis lubaks praegusest kriisist jagu saada ning avalikkuse kahanevat usaldust tagasi võita.

RAIN SOOSAAR

EESTI KIRIK

Ülikooli 1, 51003 Tartu **Telefonid:** 733 7790, 5743 0227
Faks: 733 7792 **E-post:** ek@eelk.ee **Koduleht:** www.eestikirik.ee

Väljaandja SA Ajaleht Eesti Kirik, registrikood 90007336, nõukogu esimees Jüri Ehasalu (juri.ehasalu@eelk.ee)
Toimetuse kolleegiumi esimees: Mihkel Kukk (mihkel.kukk@eelk.ee)
Peatoimetaja: Sirje Semm (sirje.semm@eelk.ee) **Teoloogiline konsultant:** Kaido Soom
Tegevtoimetaja: Liina Raudvassar (liina.raudvassar@eelk.ee)
Toimetaja: Rita Puidet (rita.puidet@eelk.ee)
Keeletoimetaja: Sirli Lember (sirli.lember@eelk.ee). **Reporterid:** Tiiu Pikkur, Rain Soosaar, Kätlin Liimets
Küljendaja: Salme Uustare (salme.uustare@eelk.ee)
Kodulehe administraator: Helena Semm

Koostöö turvalisuse tagamiseks

Kogudused, kes soovivad anda oma panuse kogukonna ja ühiskonna hüvanguks, saavad seda nüüd teha oma esindajate kaudu maakondlikes turvalisuse nõukogudes.

Siseministeeriumi esindab maakondlikel kohtumistel usuühendustega kirikuloolane Priit Rohtmets. Kogudused saavad tema hinnangul anda olulise panuse turvalisuse ja heaolu tagamisel Eestis.
ARHIIV

Teatavasti on maavalitsused selle aasta algusest likvideeritud ning nende ülesanded üle antud omavalitsusliitudele ja maakondlikele arendusorganisatsioonidele. Et neil oleks hõlpsam sisejulgeoleku küsimustega tegelda, ongi siseministeeriumi toel maakondlikud turvalisuse nõukogud ellu kutsutud.

Siseministeeriumi poolt juunis 2017 väljastatud pressiteates rõhutatakse, et sel viisil saavad kohalikud inimesed ise tõhusalt oma turvalisuse tagamisse panustada. „Mida paremini kogukonnas oma turvalisuse eest ühiselt hoolt kanname, seda turvalisem Eesti on. Mina olen oma naabri esimene aitaja ja nii ka tema mulle,“ selgitas siseminister **Andres Anvelt** tollal.

Kogudustest on abi

Lisaks turvalisuse tagamisega tegelevatele riigiasutustele kaasatakse nõukogude töösse mittetulundusühenduste, sealhulgas ka usuühingute esindajad. Sel aastal korraldab siseministeerium igas maakonnas ka ühe koosoleku, kus arutatakse koostöövõimalusi seal tegutsevate kogudustega ja valitakse nende esindajad turvalisusnõukogudesse.

Neil kohtumistel siseministeeriumi esindav kirikuloolane **Priit Rohtmets** kinnitab, et kogudused võivad mitmel moel oma kodukoha heaolu, turvalisuse ja rahvatervise edendamisele kaasa aidata: „Usuelu ei piirdu jumalateenistustega, vaid läbi sajandite on kirikud ja kogudused tegelnud näiteks sotsiaaltöö ja noortetööga.“

Sama meelt on ka EELK Palamuse koguduse juhataja esimees **Arne Tegelmann**, kes valiti usuühenduste esindajana Jõgeva maakonna turvalisuse nõukogusse. „Pole ju kodaniku jaoks turvalisus seotud ainult politsei, päästeameti ja teiste niinimetatud jõustruktuuride poolt pakutavaga,“ leiab ta. „Oluline on ka see, et inimene hingelistele probleemidele tuge saaks ja seda kogudused saavad pakkuda.“

Positiivne tagasiside

Praeguseks on kohtumised toimunud Jõgeva, Põlva, Pärnu, Tartu, Valga ja Võru maakonnas. Senise põhjal kinnitab Priit Rohtmets, et tagasiside on olnud positiivne ja arutelud konstruktiivsed.

„On olnud neid, kes on kõnelnud sellest, mida kogukonnas tehakse, alustades tööst vanuritega ja probleemsete perekondadega, lõpetades supiköökidega ja lastekodude ning hooldekodude külastamisega,“ selgitab Rohtmets. „Teisalt on olnud sõnavõtte, et usuühenduste ülesandeks on Jumala sõna kuulutamine ning sellistena ollakse paratamatult kogukonnale avatud.“

Rohtmets rõhutab omalt poolt, et keegi ei püüa usuühenduste keset nihutada, et teha nendest sotsiaalhoolekandeorganisatsioone. Ent kogukondlikult aktiivsed kogudused suudavad tema hinnangul paremini ka Jumala sõna rahvani viia. Siseministeerium ei saa Rohtmetsa sõnul küll tagada, et kohaliku kogukonna koostöö toimima hakkab, ent on turvalisuse nõukogude ellukutsumise näol loonud selleks vajalikud tingimused.

RAIN SOOSAAR

Algas Viljandi Pauluse kiriku peatrepi renoveerimine

24. septembril alustati Viljandi Pauluse kiriku ohtlikult lagunenud peatrepi renoveerimist.

Viljandi Pauluse kiriku peatrepilt tõstsid töömehed maha esimesed kivid. VILJANDI PAULUSE KOGUDUSE ARHIIV

Töö algust tähistati väikese kontserdiga „Kirka kivisse!“ ja kõnedega. Viljandi Pauluse koguduse õpetaja **Allan Praats** palus algatuse väärikalt lõpuleviimiseks heade kaaslinlaste abi. Lagunevale trepile andis esimesed sümboolsed kirkahoobid ehitustööd tegeva Maakivist OÜ meister **Hardi-Sander Luik**. Töömehed tõstsid paigast peatrepi kaks esimest kivi. Kahe kivi liigutamine on tarvilik ja sümboolne töö, kuid pühakoja remondivajadus on suurem. „Aga ka suured asjad algavad väikestest,“ ütles Allan Praats.

Viljandi Pauluse kirikus pole kunagi põhjalikke renoveerimistöid tehtud. 2016. aastast alates on kogudus tänu annetajatele töödega tasapisi alustanud. Kogudus loodab, et lagunenud ja ohtlik peatrepp saab korda veel sel sügisel. 9. novembril toimub heategevuskontsert „Üle läve“, millega loodetakse koguda trepi remondiks vajamineva summa puuduolev osa 5720 eurot. OÜ Maakivist on hinnanud töö maksumuseks 15 720 eurot, millest kogudus maksab 5000 eurot ja sama palju ka Viljandi linn.

19. sajandi keskel Viljandi linna kasvades jäi üksainus kirik (Jaani) linnarahvale kitsaks. Viljandi mõisnik parun Ungern-Sternberg andis uue kiriku ehitamiseks krundi mõisamaadest. 1866. aastal uus kirik pühitseti.

EESTI KIRIK

LÜHIUUDISED

Arnold Soinla haud Norras.
PEETER PAENURM

Eesti poisid 1940. aastal Norra vabadust kaitsmas

1. oktoobril avas Eesti Muinsuskaitse Selts (EMS) Eesti Sõjamuuseumis - Kindral Laidoneri Muuseumis näituse „Põhjatähe all - Eesti vabatahtlikud Narviki lahingus 1940“. Järgnes konverents Norra ja Eesti ajaloolaste osavõtul. Näituse Eesti-poolne koostaja on EMSi esimees **Peep Pillak**.

12. septembril avati Narviki Sõja ja Rahu Keskuses samanimeline näitus, andmaks ülevaadet Eesti vabatahtlikest, kes tõttasid kõigepealt appi Talvesõja ajal soomlastele, kui neid ründas Nõukogude Liit, ja seejärel norralastele, keda ründas Saksamaa. 1940. aastal läksid norralastele appi prantslased ja britid.

Palju vähem on teada tõsiasi, et ka 12 Eesti vabatahtlikku läksid kaitsma Norra vabadust ja osalesid lahingutes Narviki all. Eesti sõdur Arnold Soinla langes lahingus ning on maetud sealsele kalmistule.

Näituse ja konverentsiga tähistab EMS Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva ning Euroopa kultuuripärandiaastat.

Kirikusüütamine Soomes

Kiihtelysvaara kirik oli Joensuu kesklinnast umbes 30 km kaugusel Kiihtelysvaaras asunud puukirik, mis oli ehitatud aastatel 1769-1770.

Tegu oli Põhja-Karjala vanima säilinud puukirikuga. Pühapäeval, 23. septembril kell 4.50 sai kohalik päästeamet kirikust automaatse häire, mis osutas tulekahjule. Kaheksa minuti pärast oli selgunud, et tegu on suure tulekahjuga. Kui tuletõrje kohale jõudis, siis oli selgunud, et puukirikus on tuli juba oma töö teinud ja seda päästa ei õnnestu. Küll aga saadi tule roaks langemast hoida kirikust eemal asuv kellatorn.

Kirikust suudeti päästa altarimaal, armulauariistad ja osa altarikatetest. Tulekahju põhjusena kahtlustatakse süütamist, sest kiriku seinas leiti uurimisel süütevedelikku. Politsei on võtnud kahtlustatuna süütamises vahi alla ühe 29aastase kohaliku meesterahva.

Kirikud ehitavad Narvas sildu

Kirikute päevad Narvas on ajalooks saanud. 28.–30. septembrini toimunud üritused – jumalateenistused, palvused, palverännak, piiblitunnid, kohtumised, noorteõhtud, konverents ja kontserdid – on läbi saanud, ent kogetud osadus ja ühtekuuluvustunne kannavad veel kaua.

Tänu misjonikeskusele ja Narva kogudustele, Päästearmee Narva korpusele, aga samuti kõigile Viru praostkonna kogudustele päevade korraldamise eest. Oli erakordne, et neil päevil kõlas eesti keele kõrval ka vene ja soome keel, üheskoos palvetasid luterlased, õigeusklikud, katoliiklased jt. Osalejaid oli ohtralt ja minuga samas bussis sõitis Narva spetsiaalselt kirikupäevadele naine, kes kinnitas end kuuluvat Päästearmee ridadesse. Ja tõesti, kohtasin teda ikka ja jälle, kuni tundus, et oleme vanad tuttavad.

Laupäeval toimunud konverentsil Narva kolledžis käsitleti teemat „Eesti usk“. Konverentsi avas Eesti Kirikute Nõukogu president, EELK emeriitpeapiiskop **Andres Põder**. Avatervituse ütles EKNi asepresident, katoliku kiriku piiskop **Philippe Jourdan**, kelle sõnavõtt meenutas paavsti Eesti-visiidi olulisust kogu maailmale.

Esimese ettekande pidas Tartu ülikooli usuteaduskonna õppejõud **Kaido Soom**, kes rahvaloenduse ja EKNi tellitud uurimuse „Elust, usust ja usuelust“ tulemusi analüüsides leidis, et Eestis ei saa arvestada tugeva usulise taustaga ja baasteadmistega, kuid sellest hoolimata inimesed usuvad siiski. Kuigi see usk pole institutsionaalne, on eestimaalane avatud kiriku traditsioonile ja hindab seda. Samuti oodatakse avatud kirikut ja suhtlust usu teemadel.

Tartu ülikooli usuteaduskonna doktorant piiskop **Ago Lilleorg** (Eesti Kristlik Nelipühi Kirik) tõi põhjaliku ülevaate kiriku kasvust läbi ajaloo ja tõdes, et kasv on olnud püsiv kuni tänase päevani välja. Ka tõdes Lilleorg, et terve kogudus kasvab ja kui kasvu pole, siis on oluline küsida, mis on valesti.

Konverentsi kolmas ja viimane ettekanne oli MPEÕK ülempreestrilt **Andrei Vassiljevilt**, kes rõhutas seda, et Eesti on ida ja lääne kokkupuute punktina väga olulisel kohal ja siinne oikumeenia on eeskujuks kõigile.

Pärast ettekannete kuulamist oli osalejatel võimalus rühmatööde käigus oma arvamust avaldada ja sõna sekka öelda. Konverentsil osales sadakond inimest ja kaaskorraldaja oli Tartu ülikooli usuteaduskond.

Narva Aleksandri kiriku taastatud tornis teatab kiri ukse kohal, et „Jumal on armastus“. Sellest armastusest tuldi kirikute päevade avajumalateenistusele osa saama rõõmsa meelega. Oli imeline õhtu ja üle tüki aja võis selle püha paiga Jumala kuulutuseks taas kasutusele võtta. „See imeline pühakoda on meie hoidjaks ja ühendajaks,“ sõnas piiskop **Tiit Salumäe**.

Kuigi kirikusaal on krohvimata ega ole täiuslik, mahub Püha Vaim igasse templisse. Jumal ootab täiuslikkust ainult armastuses, oli peapiiskop **Urmas Viilma** sõnum kirikulistele. Tervitusi Ingeri kiriku poolt tõi Arvo Survo, Soome Sipoo sõpruskogudusest oli külla tulnud bussitäis inimesi koos praost **Juha Iloneniga**. Muusikaga rõõmustasid kuulajaid lisaks **Arvo Survole** noorteansambel Primavera, trio Senjo ja ingerisoome seltsi ansambel Iloiset Ystävät.

Narva ja Peipsiveere piiskop **Laatsarus** pööras tähelepanu Narvale: rikkale ajaloole ning sellele, et siin puutuvad kokku ida ja lääs. Ta andis teada, et aasta 2030 on õigeusklike jaoks oluline, sest siis saab tuhat aastat ajast, mil Tartusse jõudis õigeusk. Aga ta meenutas ka äsja Eestit külastanud paavsti sõnumit: poliitika ehitab müüre, kirik sildu. Piiskop Laatsaruse kõne tõlkis eesti keelde **Kaire Lotamõis** (Eesti Evangeelne Allianss).

Narva keskraamatukogu saal sai rahvast täis, kui seal toimus piiskoppide kohtumine (vasakult: peapiiskop Urmas Viilma, piiskopid Laatsarus ja Tiit Salumäe ning raamatukogu juhataja **Maritsa Ort**). Huviga kuulati piiskop Tiit Salumäe ettekannet „Kirik muutuvas ajas“ , kus ta tõi välja uuringute tulemusi usu ja usklikkuse kohta. Selgub, et usk on keskmisest tähtsam mitte-eestlastele, aga ka kõrgharidusega inimestele ja naistele. Ta tõdes, et hariduse puudus tekitab hirmu usu ees. Piiskop rõhutas, et Narva rikkus on tema mitmekeelne elanikkond ja seda tuleb hoida.

Nelja Tuule ristirännaku vabatahtlikel oli sel aastal ka ülesanne koristada pühakoda. Noorim ristirännakuline oli kaheaastane **Malviina**, kes isa Maratiga tuli Narva Udmurtiast.

„Mina tahan“ võib kõlada soovi või nõudmisena ja võib kohutada. Aga Viru praosti, Rakvere koguduse õpetaja **Tauno Toompuu** peetud piiblitunnis sai see lausekatke armastusest kõneldes justkui uue ja kõnekama sisu. Praost sõnas, et ta ei küsi abiellujatelt, kas nad armastavad teineteist, vaid kas nad tahavad teineteist armastada. Nii anname ka leeritõotuse sooviga tahta olla kogudusega ja Jeesusega, astuda talle veelgi lähemale. Et vaimuliku sõnum kõigile kümmekonnale osalejale mõistetav oleks, tõlkis õpetaja sõnumi vene keelde **Eha Kraft**. Tõlget sai kuulata kõrvaklappidest.

Leevi Reinaru, korraldaja: Olen kogenud, et Eesti inimesed on kiriku suhtes avatud. Olen käinud nii koolis kui ka raamatukogus - meie piiskopid on väga oodatud igale poole. Inimeste suhtumine Jumalasse, ususse, kirikuõpetajasse on üsnagi positiivne.

Narvat teatakse kui kadunud kirikute linna. Seepärast peeti reedel palverännak hävinud kirikute asupaikadesse. Kuulati õpetaja **Vladimir Batuhtini** ülevaadet kirikute ajaloost ja palvetati nende vaimulike, töötegijate ja koguduseliikmete eest. Kuna hävinud viies kirikus tegutsesid erinevad konfessioonid - luteri, õigeusu ja katoliku kogudus, olid eestpalvetajateks vastava kiriku vaimulikud. Palverännak pakkus erilise kogemuse eriti seetõttu, et õigeusklikud laulavad palveid. Fotol on õpetajad **Urmas Karileet**, Vladimir Batuhtin ja isa **Grzegorz Senkowski**.

Lehekülje koostas **Rita Puidet**.

Petseri Peetri kiriku ehitasid eestlased ja see pühitseti 1926. aastal.

2 X SIRJE SEMM

Petseri koguduse liikmed Mart Kallas (vasakul) ja Viktor Muzakko enne palvust mõtteid vahetamas.

Luterluse kantsist õigeusklikus Petseris

Petseri Peetri kiriku ehitusaeg jääb viimase 100 aasta sisse. Piiskop Jakob Kukk käis Petseri kirikut pühitsemas 19. septembril 1926. aastal, vaid viis aastat pärast Jakob Kuke õnnistamist EELK piiskopiks (esimeseks piiskopiks!).

Kunagisest Vastseliina kogudusest välja kasvanud Petseri kogudust on teeninud väärikad vaimulikud alates **Nathan Aunverdtist**, kunagisest Vastseliina õpetajast. Vastseliina abikogudus Petseris asutati 1921. aastal. Hakati ehitama oma kirikut, mis viis aastat hiljem valmis sai. Mitte puidust, vaid punastest tellistest. Pühakoja maksumuseks olnud u kaheksa miljonit Eesti marka. Ja kella kinkinud kiriku ehitamise ajal Petseri klooster.

Alates 1999. aastast (väikese vaheajaga) on Petseri kogudust käinud teenimas Võru koguduse õpetaja **Andres Mäevere**. Tavaliselt kord kuus. Petseri kogudus, kelle liikmeid elab mõlemal pool piiri, kuulub Võru praostkonna koosseisu.

Ajalooline Eesti linn

9. septembril sammun Koidula piiriületuspunktist üle Eesti-Vene piiri. Auto olen jätnud parkimisplatsile. Piiriületusel teen juttu autoga piiriületajaga ja küsin, kas ta võtaks mind pärast auto peale, et piirilt 2,3 km kaugusele jäävasse Petseri linna sõidutada. Autoomanik küsib, mis asjus ma pühapäeva pärastlõunal Petserisse sõidan, kas kloostrisse. Vastan, et kirikusse, luterlikku kirikusse. Vestluskaaslane küsib, kes seal teenimas käib, kas Pindist. Vastan, et ei, Võru õpetaja käib. Ise mõtlen, näe, **Laine Villenthal** käis viimati Petseris 2003. aastal, aga inimesed seostavad Petseriga ikka teda. Vägev naine!

Kaks aastat tagasi tähistati Petseris suure pidulikkusega ja rohkete kõrgete külaliste osavõtul koguduse asutamise 95. ja kiriku pühitsemise 90. aastapäeva. Kohal oli Ingeri kiriku piiskop **Aarre Kuukauppi** koos saatjatega, toonane Eesti suursaadik Venemaal **Arti Hilpus** ja saatkonna töötajad, setude esindajad, piiskop **Joel Luhamets**, misjonikeskuse juhataja **Leevi Reinaru**.

Kahe aastaga on linna üldilme palju paranenud ning piirilt linna viib korralik sõidu- ja kõnnitee. Endisele Vene armeele kuulunud kasarmualale on Petseri õigeusklooster rajanud palverändurite keskuse ja ehitanud uue kiriku.

Ajalooallikad annavad tunnistust sellest, et Petseris elas enne I maailmasõda u 150 eestlast ja oli oma eestikeelne koolgi. 1934. aastal oli linnas üle 4000 elaniku ja neist 54% eestlasi. II maailmasõja järgne aeg muutis ülitugevalt seni Eesti Vabariigi koosseisu kuulunud Petseri rahvastiku koosseisu. Viimase kümnendi andmeil on linnas üle 11 000 elaniku, neist eestlasi veel vaid 1,3%.

Kiriku pühitsemise aastal 1926 oli koguduses 478 liiget. 2017. aastal oli Vene Föderatsiooni territooriumile jäävas Petseri koguduses 12 liiget.

Ingeri kiriku huvi

Kui kogudus kuulub EELK Võru praostkonda, siis pühakoda on nn peremehetu varana Pihkva administratsiooni bilansis. Mõne aasta eest tegi kogudus õpetaja Mäevere sõnul võimudele taotluse saada kirik tasuta kasutamiseks. Seda taotlust ei lükatud küll tagasi, aga kogudusele selgitati, millise vastutuse nad sellega endale võtavad, ja küsiti, kas nad on valmis kultuuriväärtuslikku objekti haldama.

Mitmel puhul on avaldanud valmisolekut saada Petseri kirik oma haldusse õigeusklikul Venemaal tegutsev luterlik Ingeri kirik. Vastavalt EELK ja Ingeri kiriku koostööleppele aastast 2011 teenib Ingeri kirik eestlasi, kes elavad Vene Föderatsiooni territooriumil. Seni on Ingeri kiriku alluvuses Venemaal olevatest eesti kogudustest Peterburi Jaani kogudus ja Ülem-Suetuki kogudus.

Ingeri kirik on valmis kasutama Petseri Peetri kirikut oma tegevuseks Petseris. Selle aasta 13. juuni Eesti Kirikus kirjutasime, et Ingeri kirik on palunud anda Petseri Peetri kirik oma haldusalasse. Pühakoda on kohaliku kultuuriobjektina kaitse all. Ei ole välistatud, et pärast katastrisse kandmist ja kasutusotstarbe muutmist vaadatakse uuesti üle kiriku haldusküsimus. Septembris saatis õpetaja Mäevere Pihkva oblastivalitsusse avalduse kinnitada koguduse uus korrigeeritud põhikiri.

Juba 2013. aastal arutas EELK välissuhete komisjon piiskop Kuukauppi esitatud taotlust, et Petseri Peetri kogudus võiks minna Ingeri kiriku koosseisu. Välissuhete komisjoni seisukoht oli toona toetada koostööd Ingeri kirikuga Petseris, kuid juriidilisi otsuseid, mis pole nii kiireloomulised, põhjalikumalt vaagida.

Piiskop **Tiit Salumäe**, kelle järelevalve all on eestikeelne diasporaa Euroopas ja Venemaal, ütles, et loodab selgemat pilti Petseri koguduse tulevikust saada 12. oktoobril, kui ta võtab osa Ingeri kiriku sinodist Peterburis.

Kogudus püsib

Viis aastat hiljem on seis endine. Üks kord kuus käib õpetaja Mäevere kirikus eestikeelset jumalateenistust pidamas. „Käin rahvuskaaslasi Petseris teenimas niikaua, kui on inimesi, keda teenida Jumala sõnaga, ja on selleks antud võimalus," ütles Andres Mäevere. Kiriku võtmed on ikka tema ja juhatuse esimehe **Roman Grušini** käes. Ja kui Ingeri kirik on tulnud Petserisse jumalateenistust pidama, on nad pidanud sissepääsuks kiriku võtmeid küsima.

Koguduse ja pühakoja tulevikku on üsna raske hinnata. Õpetaja Mäevere sõnul tuleb negatiivse stsenaariumi korral ehk siis eestikeelse koguduse, mis seni Võru praostkonda kuulub, hääbumisel lähtuda nii Vene Föderatsiooni seadustest kui ka EELK kirikukogu otsusest.

Eesti keelt kõnelevate koguduseliikmete hulk kuivab kokku ja järjest enam kerkib üles vajadus venekeelseks teenimiseks. Tolgi pühapäeval olid kirikus kaks koguduseliiget: Petseris sündinud koguduse raudvara **Mart Kallas** ja 1970ndatel Meremäelt Petserisse elama asunud **Viktor Muzakko**. Mart Kallas on olnud varasemalt koguduse juhatuse esimees ja kirikuvõtmete hoidja. Elab pärast ema surma üksi vanaisa ehitatud majas Pesochnaja tänaval.

„Mart on koguduse viimane mohikaanlane," on öelnud õpetaja Mäevere naljatades. Mardi eesti keel on ilma aktsendita, kuigi ta ütleb, et eestlasi, kellega juttu ajada, pole jäänud, sest kõik kooliõed ja -vennad on siit ära läinud.

Kuidas hoida elavana luterlikku mõtet suure õigeusklooostri mõjuväljas? Teatavasti on Petseri ainus EELKsse kuuluv kogudus teisel pool riigipiiri.

SIRJE SEMM

Õpetaja Andres Mäevere koos organistide Dina Ikhina ja Denis Makhankoviga, kes 2014. aastast korraldavad Petseri kirikus kontserte ja on panustanud Kriisade oreli kordategemisse.

SIRJE SEMM

Kriisade orel ühendab muusikuid

Vendade Kriisade kahe manuaali ja 21 registriga orel ehitati Petseri Peetri kirikusse 1928. aastal.

Viimastel aastatel on orel põhjalikult korrastatud ja väga hinnatud ning kuulatav muusikariist.

Kriisade oreli 90. aastapäeva tähistamiseks korraldas muusikutest-organistidest abielupaar **Dina Ikhina** ja **Denis Makhankov** suvel kirikus kontserdisarja, kuhu kutsusid esinema rahvusvahelise konkursi laureaate. 9. septembril musitseerisid nendega koos Peterburist **Mark Taube** (viiul) ja **Jekaterina Mariskina** (orel). Publikut oli üsna rohkesti, tellitud bussiga sõitsid inimesed kohale ka Pihkvast. Mõni külastajaist ei jätvat ühtegi kontserti vahele.

Kavas oli mitmeid 20. saj heliloojate teoseid ja kontsert võeti väga soojalt vastu. Ühes jäi kõlama üsna tuttav meloodiakäik. Kust? Ei tulnud meelde. Hiljem selgitas Dina Ikhina, et see on Georgi Sviridovi „Aeg, edasi", kust on võetud TV uudisteprogrammi Vremja signatuur.

Denis Makhankov, kes 12 aastat tagasi lõpetas Peterburi konservatooriumi organistina, on oma südameasjaks võtnud Petseri oreli hea käekäigu ja selle imelise pilli tutvustamise. Orel läbis just põhjaliku remondi, mida tegi Venemaal tunnustatud meister **Sergei Goroholinski** Kondapogast, kes vähemalt kümnel korral Petserisse kohale tuli. Teda abistas **Vladimir Turitzin** Peterburist.

Kriisade oreli remondiks koguti raha kontsertidega. Väga suurt summat kokku ei saadud, aga kogu ettevõtmise juht Denis Makhankov ütles, et Venemaal töötavad suured meistrid mõnikord ka väikese raha eest. Igatahes on orel korras, nii et sel saavad mängida ka suured meistrid. Raha on kogutud ka orelile uue mootori ostmiseks ja Vene päritolu mootor seataks külge oktoobris.

Eestiski on üsna palju organiste, kes saanud Petseris Kriisade omapärase tämbriga orelil aastate jooksul mängida. Ja seda tänu kümne aasta pikkusele kontserttegevusele kirikus. Aprillist oktoobrini on kiriku uksed kontsertideks avatud ja esinejaid on olnud rahvusvahelist mõõtu. Publikut jätkub. Kontserte tuleb hooaja jooksul 30-40, külastajaid 300-500 inimest.

2007. aastal alustas kontsertide korraldamist Petseris MTÜ Rohuaia Rist, mille rajasid **Elmet Vaaks** (1941-2015) ja **Toomas Russak**. Nende eesmärgiks oli kujundada Petseri kirik eesti kultuuri keskuseks, nii nagu Jaani kirik on seda Peterburis. Eestluse kohaloleku näitamist Petseri linnas peeti väga oluliseks. Toomas Russakule läheb Petseri korda. Ta on usuteaduse instituudis omandanud rakendusliku kõrghariduse (hingehoid) ja kaitsnud 2016. aastal lõputöö „EELK Petseri Peetri koguduse ja kiriku ajalugu 1921.-1928. a".

Pärast MTÜ Rohuaia Rist tegevuse lõppemist aitas Petseris kontserte korraldada **Denis Kasparovitš**, kellest praeguseks on saanud MPEÕK diakon Tallinnas. Viimasel viiel aastal on oreli seisukorra parandamiseks ja kontsertide korraldamiseks palju teinud entusiasmi peal muusikutest abielupaar Dina Ikhina ja Denis Makhankov. Nad on selle lausa oma südameasjaks võtnud. „Orel peab helisema," ütleb Denis Makhankov, „läbi selle, et inimesed tulevad pühakotta imelist orelit kuulama, teadvustavad nad ka eestlaste kirikut."

SIRJE SEMM

Paavsti külaskäik puudutas tuhand

Paavst Franciscuse neli päeva kestnud Baltikumi visiidi lõpetas 25. septembril saabumine Tallinna, kus ta paljude südameid puudutades tihedat päevakava järgides viibis üheksa tundi.

Eesti rahvakoraali esimese salmi sõnum „Mu süda, ärka üles ja kiida Loojat lauldes, kes kõik head meile annab ja muret ikka kannab“, millest pärines ka paavsti Eesti-visiidi moto, on hea kokkuvõte kõigile sündmustele, mis sel päikesepaistelisel sügispäeval seoses püha isa külaskäiguga aset leidsid.

Ja toimus palju: vastuvõtt lennujaamas, kohtumine Eesti Vabariigi presidendi **Kersti Kaljulaidiga** ning ühiskonnategelastega Kadriorus, noorte ning eri konfessioonide esindajatega Kaarli kirikus, katoliku kiriku halastustöö abisaajatega Peeter-Pauli katedraalis ja päeva krooniks kogu rahvale avatud missa Vabaduse väljakul.

Paavsti peetud kõned olid sisukad ja tekitasid mitmetasandilisusega kõneainet ning ilmselt vajavad veidi ajalist distantsi, et neid sügavamalt mõtestada. Tervele päevale tagasi vaadates jääb vaid imestada, kuidas 81-aastane auväärne külaline tihedat sündmuste ahelat, jätkuvalt naeratus näol ja hea sõna huulil, kanda suutis.

Ühiselt teel pealinna

Ka kõige parema tahtmise juures polnud võimalik kehtestatud liikluspiirangute tõttu visiidi toimumise päeval kõigest toimuvast osa võtta. Kirikulehe valikusse jäid oikumeeniline noortekohtumine ja missa Vabaduse väljakul.

Juba rongis Tartust Tallinna sõites võis kuulda igapäevastelt sõitjatelt, et rahvast on ebatavaliselt palju. Reisijate seas märkasin usuteaduskonna juhatajat dr **Urmas Nõmmikut** ja õppejõudu dr **Marju Lepajõed**, kes olid teel presidendi roosiaeda.

Miina Härma gümnaasiumi õppejuht **Terje Hallik** oli pealinna sõitmas terve perega, et esmalt teismeline poeg noortekohtumisele saata ja siis ühiselt missale minna. Eks sama rada liikusid ka teised pered ja mitme kiriku koguduste liikmed üle terve Eestimaa. Lisaks need, kes kodus või tööl televisiooni vahendusel „paavsti lainel“ püsisid. Paavsti külaskäik puudutas tuhandeid eestimaalasi ja tõi paljude teiste rahvaste tähelepanu Eestile.

Noorte oikumeeniline osadus

Juba tund aega enne oikumeenilise noortekohtumise algust olid 1870. aastal valminud Kaarli kiriku pingiread peaaegu täielikult hõivatud. Särasilmsed uudishimulikud noored piidlesid viimaseid ettevalmistusi ja harjutasid ühislaule.

Paavsti tervitasid kiriku ees peapiiskop **Urmas Viilma** ja koguduseõpetaja **Jaak Aus**, taustal kristlike koolide lapsed laulmas. Peapiiskop kinkis tervituste saatel paavstile õunapuu. „Õunapuu oli sümboolne kink, pannes eelmisel aastal tähistatud reformatsiooniaastale teatud mõtte punkti,“ ütles ülemkarjane Eesti Kirikule.

Kirikusse kogunenud tervitasid sisenevat paavsti laulu ja valju aplausiga. Koos paavsti liikumisega tõusis ka kätemeri pildistavate nutitelefonidega. Peapiiskop Viilma, kes teenis noortelt jõulise aplausi, kutsus kõnes neid uurima ja otsima tõde, mis on seisnud üle ajastute, ning juhtis tähelepanu meie haridussüsteemi vajakajäämistele religioossete teadmiste jagamisel.

> **Tunda oli noorte helget elurõõmu ja polnud märkigi paljukõneldud usuleigusest.**

Paavsti sõnumis oli rõhk koostöö tegemisel ja noorte kuulamisel. Ta oli kriitiline endasse sulguvate kristlike kogukondade suhtes ja ütles: „Imetlen, et hoolimata meie puudulikust tunnistusest avastate jätkuvalt Jeesust.“ Kõlama jäi, et armastus pole surnud, on vaja vaid avada süda.

Kohtumine oli suurepäraselt ette valmistatud, kulges siiras ja sundimatus õhkkonnas. Tunda oli noorte helget elurõõmu ja polnud märkigi paljukõneldud usuleigusest, mis oli eriliselt jõuliselt tuntav ühiselt palvetatud meieisapalve ajal. Puudutavad olid noorte tunnistused usuni jõudmisest ja õnnestunud oli laulude valik.

Ühine soov ja lootus

Vabaduse väljakule hakkas rahvas kogunema juba kella kahest. Registreerunud osalejaid oli 12 000 ringis. Küllap tuldi uudishimust, et olla osaline ajaloolisel sündmusel, ent ka siirast soovist saada paavsti õnnistust ja viibida ülesehitavas osaduses. Südantsoojendavalt mõjus ühe luterlase põhjendus, miks tema osaleb: „Tulin, sest paavst tähistas 2016. aastal Lundis koos luterlastega reformatsiooni 500. aastapäeva. See tegi ta natuke ka luterlaste paavstiks.“

Püha isa saabumist oodati kella neljaks, ent üllatuslikult jõudis paavstimobiil väljakule veerand tundi varem. Pühale Vaimule suunatud missa toimus katoliku kirikule omase liturgilise korra järgi ja ladina keeles. Pühakirja tekste ja kirikupalveid loeti siiski eesti, hispaania, vene ja inglise keeles.

Kohalik panus jumalateenistusse oli muusika. Missa tarvis oli soovijaist kokku pandud spetsiaalne **Jaan Eik Tulve** juhatatud 140-liikmeline koor, kes lisaks missa lauldavatele osadele teenis kaasa **Margo Kõlari**, **Helena Tulve**, **Mart Siimeri** ja **Arvo Pärdi** loominguga.

Kauaoodatud paavsti sõnum usukaugetele eestimaalastele sisaldas palju muu kõrval ka mõjukat Eesti rahva võrdlust Iisraeli rahvaga, kes Egiptuse vangipõlvest juba vabanenud, ent pole veel jõudnud pühale maale. „Teie teate, mis on võitlus vabaduse eest; teie saate end tolles rahvas ära tunda,“ sedastas paavst ning kutsus üles Jumalat otsima ja kuulma, sest: „te pole ju oma vabadust kätte võidelnud selleks, et langeda tarbimise, individualismi, võimuiha või üleolekutunde orjusse“.

Muljed paavsti külaskäigust on küllap väga erinevad. Peapiiskop Viilmale oli väga sümpaatne see, kuidas ta suhtles inimestega: „Ta võttis hetke, et inimene ära kuulata ja vastas sisuliselt. Meie kantsler **Andrus Mõttuski** tunnustas teda lihtsuse, siiruse ja hea eeskuju eest. Püha isa näost oli näha, et ta oli väga tänulik selle eest.“ Peapiiskop lisas jutu lõpetuseks ja päeva kokkuvõtteks: „Enne nägemiseni jätmist ütlesin, et tahaks kohtuda ühel päeval ühisel armulaual. Paavst vastas, et see on meie ühine soov ja lootus ning peame selle pärast palvetama.“

KÄTLIN LIIMETS

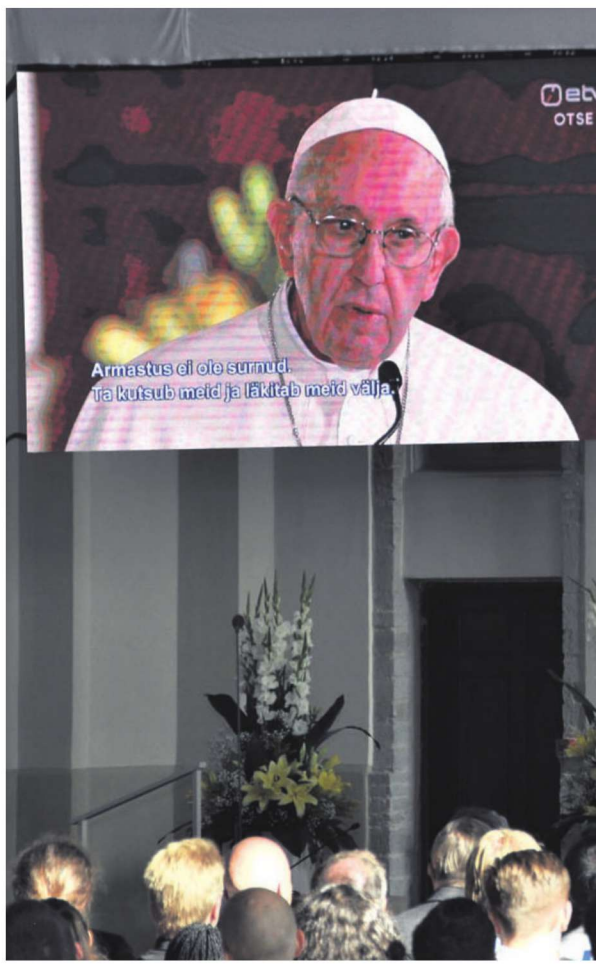

↗ Kohtumine Kaarli kirikus kulges siiras ja sundimatus õhkkonnas, tunda oli noorte helget elurõõmu ja polnud märkigi paljukõneldud usuleigusest. Kuulajaid puudutas paavsti sõnum, et armastus pole surnud, on vaja vaid avada süda.

→ Paavstiga kohtuma tuldi uudishimust, et olla osaline ajaloolisel sündmusel, ent ka siirast soovist saada paavsti õnnistust ja viibida ülesehitavas osaduses. 3 X KÄTLIN LIIMETS

Meremeestel on oma kodu Muugal

Igal neljapäeval Muuga sadama meremeeste kodu kabelis toimuvale õhtupalvusele on diakon Herki Taleni kinnitusel oodatud kõik huvilised, mitte üksnes meremehed.

Hingedepäeval saab aasta sellest, kui Ida-Harju praostkonna vikaardiakon Herki Talen alustas palvehetkedega Muuga sadamasse rajatud meremeeste kodus, mis on avatud kõigile ristiinimestele.

Pärast suveperioodi, mil peeti teenistustes vahet, on diakon jätkanud igal neljapäeval vespritega taas alates septembrist. Hoolimata sellest, et 19. septembrist lõpetas tema tööandja Eesti Meremeeste Misjon Taleniga töölepingu ning diakon peab palvusi vabatahtlikuna, palgaraha saamata.

„Nii kaua kui mul selleks aega on, teen Muugal teenistusi heal meelel edasi,“ kinnitab diakon Eesti Kirikule, väljendades samas lootust, et ka tulevikus leiab Eesti Meremeeste Misjon temaga töölepingu taastamiseks rahalisi vahendeid. Ta lisab, et kõik meremeeste kodus peetud talitused kajastuvad Jõelähtme kogudusе aruandes. Hoonega seotud kommunaalkulud katab Tallinna sadam.

Diakon Herki Talen altariküünalt süütamas. LIINA RAUDVASSAR

Diakon Talen kinnitab, et regulaarselt toimunud õhtupalvused on vilja kandmas: „Inimesed juba arvestavad neljapäeva õhtuga. Meid on koos kümmekond. Nii iganädalasi käijaid kui ka uusi tulijaid. Pean oluliseks, et need kooskäimised ei katkeks.“

Meremeeste kodu rajas rahvusvaheline transporditöötajate föderatsioon (ITF) Muuga sadamasse 1997. aastal eesmärgiga pakkuda maal viibivatele meremeestele mõnusat puhkekohta. 2008. aastal keskus renoveeriti. Kabeli akendele paigaldati Dolores Hoffmanni vitraažid ja seintele Tiina Veisseriku ikoonid, samuti ehitati uus paekivist massiivne altar. Kabeli projekteeris Eerik Jõksi idee alusel arhitekt Illar Kannelmäe.

LIINA RAUDVASSAR

Arne Hiobilt on ilmunud kaks raamatut

Suve hakul ilmus teoloogiadoktor Arne Hiobilt kaks raamatut.

Arne Hiob on teeninud ligi 30 aastat vaimuliku ametis, sellest 25 aastat Tallinna Jaani koguduses. Tema sulest on ilmunud rohkelt publikatsioone, ta on armastatud õppejõud ja hea reisijuht ajaloolistel radadel.

Kaheköitelise kogumiku esimene osa „Edasiminekuks tuleb kell õigeks keerata“ sisaldab lühemaid artikleid ja populaarsemaid kirjutisi eri aastatest. Kogumiku teine osa „Kirik on pühapaik, kus kohtame teispoolsust“ sisaldab kirjutisi, intervjuusid, ettekandeid, episoode eluloost aastatest 1995-2017. Omaaegsetele tekstidele on juurde kirjutatud lisasid, mis annavad võimaluse paljusid küsimusi elavamalt lahti rääkida.

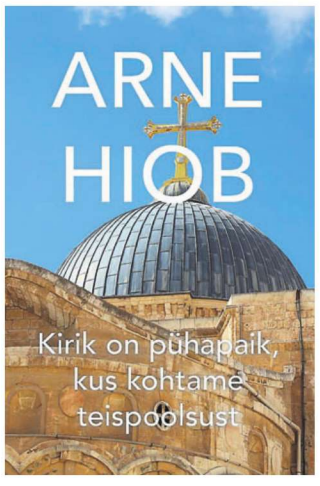

Pehmekaanelised ja enam kui 300-leheküljelised raamatud on kirjastanud Allika kirjastus.

Arne Hiob on vaimuliku ameti kõrval pidanud vajalikuks oma mõtteid ja teoloogilisi arutelusid kirjasõnas jäädvustada. Tema sulest ilmus esimesena raamat „Uku Masingu religioonifilosoofia põhijooned“ (2000). Enne 2018. a ilmunud enam kui kümnest raamatust üks oli „Martin Luther ja protestantlik reformatsioon“ (2017). Praegu on Arne Hiob koostamas Fanny de Siversi tekstide kogumikku.

EESTI KIRIK

deid eestimaalasi

Muljeid noortekohtumiselt:

Triin Salmu, LNÜ tegevjuht: Tore oli. Mulle väga meeldis paavsti sõnum, et armastus ei ole surnud.

Sirli Kaera, ajakirja Pluss tegevtoimetaja: Meeldis, et üleüldine miljöö oli nooruslik, sõbralik, et polnud ülearu ametlik või pidulik. Noored plaksutasid ja hõiskasid paavstile. Hästi kihvt oli!

Tene Metsma, Järva-Jaani koguduse noortejuht: Mulle ka väga meeldis ja eriti see, et oli ka üks venekeelne laul bändi saatel. Kui on noorte kohtumine, siis peab ikka nooruslikkust ka olema!

Kadre Arikainen, Keila Miikaeli koguduse noortejuht: Meeldis, et oli oikumeeniline kohtumine ja et noored tunnistasid: nad rääkisid, kuidas nemad on Jumalaga kohtunud. See on väga julgustav neile, kes võib-olla ei ole veel kristlased.

EELK noored (paremalt) Triin Salmu, Sirli Kaera, Tene Metsma, Kadre Arikainen pärast oikumeenilist noortekohtumist.

Eva Jänese sada maali Eesti Vabariigile

Viimsi Püha Jaakobi kirikus on avatud maalikunstnik Eva Jänese Eesti Vabariigi juubelile pühendatud näitus „Sada maali“.

Kunstiteadlane **Mai Levin** on kirjutanud näituse saateks: „Juba hulk aega tagasi tekkis Eva Jänesel idee maalida Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks sada maali. Sestpeale on ta neid maalinud tunduvalt rohkem, sest ta maalib pidevalt niikuinii, ajendatuna vajadusest luua, tähtpäevadest olenemata. Aga on siiski ilus, et ta sellele tähtpäevale mõtleb ja tahab selle tähistamisse panustada.“

Näitus „100 maali“ pakub vaatajale kunstniku viimaste aastate loomingut geomeetrilises laadis maalidest, kus on nii erinevates värvides ja vormides väikestest ruutudest koosnevaid kompositsioone, kuid on ka suuremaid töid, kiriku valged seinad on täitunud rõõmuküllaste värvidega.

Kunstnik ja kuraator: Eva Jänes ja Erkki Juhandi Viimsi kirikus näituse avamisel 23. septembril. TIIU PIKKUR

Ühel näitusel sadat maali (täpsemalt on neid 103) esitleda näitab kunstniku loomeküpsust ja julgust. Vaataja leiab ennast küll pühakojast, kuid seda mõjutatuna kunstniku sisemaailma avaruse, mõttesügavuse ja elukogemuse rõõmu ning mängulisuse allikatest.

Näituse kuraatori **Erkki Juhandi** sõnul ei ole Viimsi kirikus nii rohkearvulist näitust varem olnud. „See oli ka kujundamise mõttes huvitav töö. Kui väljas hakkavad sügisvärvid pikkamööda paistma, siis meil on nad juba olemas ja rõõmu saab siin olema palju.“

Eva Jänes tegutses oma loomingu algusaastatel monumentalistina. Hiljem langes kaalukauss tahvelmaali kasuks ja järjest enam leiab ta rahuldust geomeetrilisest väljendusviisist ning seda suunda soovib ka jätkata. Piltidest rääkides märgib kunstnik, et viimastesse neist on tulnud palju kollast värvi. „Aastate möödudes ja möödanikule tagasi vaadates prevaleerib üks teatud rõõmus joon elu ja Eesti vabaduse kohta, nii et ma katsun ikka veel selliseid eredamaid ja heledamaid pilte teha.“

Hea meeleolu ja suurte värvide pidu rõõmustab vaatajat Viimsi pühakojas kuni 23. oktoobrini. Näitust on toetanud Eesti Rahvuskultuuri Fond.

TIIU PIKKUR

UUDISEID PRAOSTKONDADEST

Valga praostkond

Hargla kiriku uksed saavad korda

Koguduse juhatuse esimees **Rein Paas** võtab küsimusele, mida erilist möödunud aastast koguduseelus esiletõstmist väärivat on, vastamiseks hetke mõtlemisaega. Kuuldavalt arutleb ta omaette, et eks juhatuse esimehena ole tema esimesed mured seotud ikka n-ö praktilise poolega. Et kirikul vihma pidav katus peal ja kindel põrand jalge all - see teeb rõõmu.

Kuigi kirikule uue põranda paigaldamine jääb juba aastasse 2017, hindab ta just selle toimingu lähiajaloost olulisimaks. „Põrand oli meil ikka hullemast hull ning konkreetne läbikukkumise oht oli varjutamas igat teenistust,“ selgitab ta. Seda enam oli rõõm suur, kui ligi 40 000 eurot maksma läinud tööde käigus põrand 60% ulatuses uuendatud sai. Projekti eestvedajaks oli juhatuse liige, endine Taheva vallavanem **Monika Rogenbaum**.

Praegu on päevakorras kiriku kolme välisukse renoveerimine: kaks ust ongi meistrimeeste hoole all ning nende asemel on ukseavade ette ajutised plaadid paigaldatud ja üks ootab veel tööde järjekorras.

Rõõmsa sündmusena tänavusest suvest on meenutada Hargla kihelkonnapäeva, mis kiriku sündmuste keskpunkti tõstis ja mida märgib kirikuaeda istutatud elupuu.

Hargla kirik.

Sangaste koguduses on tööd jaotatud

„Meil on nii tubli juhatuse esimees (**Jüri Teder** - toim.), et ega ma vaimulikuna tõesti ei tea kõike, mis puudutab koguduse majandamist ja olmeteemasid,“ tunnistab õp **Ivo Pill**. Samuti jääb ta enda sõnul hätta olnud sündmustest kõige olulisema esile tõstmisega põhjusel, et „toimunud on palju ja kõik on oluline“.

Märksõnaks nimetab pastor koostööd. Palju ja positiivses suunas muutis koguduseelu see, et tänavu palmipuudepühal asus koguduse diakonina ametisse **Tanel Meiel**.

Varajasema ühe korra asemel kutsuti vabatahtlikke kiriku ümbruse korrastamisel appi kahel korral ning töökäsi saabus nii koguduseliikmete kui mujalt tulnud talguliste näol. „Tegevus liidab koguduse kogukonnaga,“ on Pill veendunud.

Pärnu praostkond

Sindis jagub lapsi kahte pühapäevakoolirühma

Margit Buht tunnistab, et nii koguduseliikme kui juhatuse esimehena teeb talle kõige rohkem viimastest aastatest kõneldes head meelt pühapäevakool.

Kui pikki aastaid oli lastetöö vaeslapse osas, siis viimastel aastatel näitab selle töölõigu elavnemist, et regulaarselt käib koos üks noorematele ja teine vanematele lastele mõeldud rühm. Kiidab ta selle eest **Ülla Palust ja Alice Laanemaad**, kes pühapäevakoolealisi lapsi kiriku juurde oskavad kutsuda ning neile eakohaselt jumalasõna tutvustada.

Seegi teeb rõõmu, et üle aastate on koguduse aruandesse võimalik märkida ristimistalitusi ning tänavu saadi kokku ka leerigrupp.

Pärnu-Jakobi kogudus müüb palvemaja

Koguduses, kus oma vaimuliku puudumisel käib teenistusi pidamas hooldajaõpetaja, on kõige olulisem teema vaimulik elu.

Aastaid juhatuse esimehe ametit pidav **Mati Rosenstein** nendib, et kuigi praost **Tõnu Taremaa** käib kaks korda kuus armulauaga jumalateenistuseks kohal ning ka vahepealsetel pühapäevadel on kiriku uks avatud ning sõnateenistuse korraldavad ilmikud **Epp Sokk** ja **Jane Vain**, on kogudusel suur igatsus päris oma õpetaja järele. „Mäletame liigagi hästi, et koguduse edukad ajad on ikka olnud seotud kohapeal elava vaimulikuga,“ selgitab Rosenstein.

Koguduse majanduselu turgutab ajaloolise palvemaja müük. Hoone kirikumõisa hoonetekompleksis seisab juba aastaid kogudusele suuremat tulu toomata ning nüüd, mil ka müügiluba konsistooriumilt on olemas, ollakse rõõmuga valmis müüma see uuele omanikule.

Koguduseelu elavdavad sõprussuhted Rootsi Göteborgi kogudusega. Ka möödunud aastast on meenutada külaskäiku mere taha ning samuti sõprade visiiti Eestisse.

Ära maga maha võimalust olla osa Eesti kirikulaululoost

Oleme Eestimaa kirikurahvana seismas ühe olulise konverentsi lävel, mis leiab aset 26.–27. oktoobril Tartu Pauluse kirikus.

Eerik Jõks,
EELK LAULURAAMATUKOMISJONI SEKRETÄR

Konverentsi tulemustel on tähtis roll Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku järgmise lauluraamatu valmimisel. Uuest lauluraamatust omakorda saab tulevatel kümnenditel kiriku oluline töövahend nii sise- kui välismisjonis, nii jumalateenistuslikus elus kui ametitalituste pidamises, rääkimata inimeste isiklikust palveelust.

Lauluraamatukonverents annab meile suuna, milliseks kujuneb 2025. aastal ilmuva uue lauluraamatu nägu ja tegu, ning selle kaudu ka aimu, millisena me soovime näha EELK vaimulikku käekäiku lähikümnenditel.

Kui mõtleme tagasi kahele viimatisele luterlikule lauluraamatule „Kiriku laulu- ja palveraamat“ (1991) ja „Uus lauluraamat“ (1899), siis praegu koostatav lauluraamat eristub eelnevatest selgelt koostamispõhimõtete poolest. Mitte kunagi varem ei ole püütud lauluraamatu loomisel kirikurahva ootusi nii ulatuslikult uurida ja arvesse võtta. Üheskoos tegemises on peidus midagi sügavat ja ristiusule nii omast - me kõik oleme osa ühest, elavast Kristuse ihust ja selle püha ihu liikmetena on meile antud kirjeldamatult suur õnnistus, aga ka oluline kohustus täita oma rolli selles.

Pisut lauluraamatukomisjoni tööst

Lisaks konverentsi ettevalmistamisele on lauluraamatukomisjon praegu tegelemas uue lauluraamatu kontseptsiooni koostamisega, mille alusel peaks aastal 2020 algama lauluraamatu käsikirja komplekteerimine. Kontseptsiooni näol on tegemist küllaltki mahuka dokumendiga, mis vaagib lauluraamatu koostamise erinevaid aspekte alates uue lauluraamatu ülesehitusest ja formaadist kuni autoriõiguse küsimusteni välja.

Kontseptsiooni koostamiseks on kogutud mahukas materjal, sh enam kui kahekümne erineva lauluraamatu analüüs. Käesoleva aasta lõpuks peaks kontseptsiooni esmane mustand valmis olema. Järgmisel, 2019. aastal toimub selle tutvustamine kirikurahva hulgas ja EELK esinduskogudes, mis eeldatavasti päädib kontseptsiooni kinnitamisega kirikukogus.

Lauluraamatukomisjon on püüdnud kahe internetipõhise sotsioloogilise küsimustiku abil selgitada vaimulike ja kirikumuusikute ehk kirikutöö spetsialistide ja koguduse lihtliikmete ootusi koostatavale lauluraamatule. Suur tänu kõikidele uuringus osalenutele!

Spetsialistide uuringu osalusprotsendiga võib üldjoontes rahule jääda - osales tervelt 1/3 meie kiriku vaimulikest ja kirikumuusikutest. Koguduseliikme küsitluses osalejate hulk, mis oli pisut vähem kui 200, jäi alla loodetu. Uuringute tulemusi tutvustatakse lauluraamatukonverentsil.

Konverentsile registreerimisest ja konverentsil toimuvast

Konverentsile 26.-27. oktoobril Tartus on veel võimalik registreeruda 8. oktoobrini aadressil http://www.eelk.ee/km_konverents/. Registreerimislehel on võimalik tutvuda kahepäevase konverentsi kavaga, mis annab pildi konverentsist kui laiapõhjalisest ja huvitavast ettevõtmisest.

26. oktoobri esimese päevapoole sisustab kirikumuusikute konverents, millel on keskseks kõneaineks kirikumuusika liidu 25. aastapäev. Alates päeva teisest poolest keskendutakse juba uue lauluraamatu koostamise küsimustele. Ettekandjate hulgas on Eesti õpetlastest tippspetsialistid **Toomas Siitan**, **Anu Kõlar**, **Kristiina Ross** ja **Rein Veidemann**.

Esimese päeva õhtul toimub põneva ettevõtmisena kirikulauluturg. Eri sektsioonides tutvustatakse praktilise tegevuse kaudu värskeid suundi eestikeelses kirikulaulus.

Tuuliki Jürjo näitab, kuidas saata koraali erinevatest instrumentidest koosnevate ansamblitega ja meloodiat huvitavamalt harmoniseerida. **Anna Humal** koos Tartu Pauluse koguduse lauljatega tutvustab uusi, pühakirja tekste parafraseerivaid ja seletavaid koraale. **Kristel Neitsov-Mauer** toob kuuljate ette valiku uusi kirikulaule Saksamaalt, Šotimaalt ja mujalt. **Arno Humal** õpetab, kuidas kasutada pühakirja tekste kirikulaulus. **Sirje Kaasik** esitleb omaloomingulisi kirikulaule. Esimese päeva lõpetab ühine päevalõpupalvus kiriku krüptis.

Teine konverentsipäev on jagatud neljaks temaatiliseks osaks: 1) teoloogia, 2) muusikateadus ja folkloristika, 3) lingvistika ning 4) sotsioloogia ja diskussioon. Ettekandjad on vastavalt **Thomas-Andreas Põder**, **Joel Siim**, **Mart Jaanson** (1); **Tuuliki Jürjo**, **Pille Raitmaa**, **Kadri Hunt**, **Janika Oras**, **Marju Kõivupuu**, **Gustav Piir** (2); **Siret Rutiku**, **Eerik Jõks** (3); **Liina Kilemit**, **Kinga Marjatta Pap**, **Marko Tiitus** (4).

Konverentsi lõpetab armulauaga jumalateenistus. Loomulikult on konverentsil rohkelt ruumi küsimuste esitamiseks ja diskussiooni pidamiseks. Koos sisukate ettekannetega ning mitmekülgse muusika- ja vaimuliku osadusega kujuneb sellest vaieldamatult üks Eesti kirikulaulu tähtsündmusi. Ära maga maha võimalust olla osa Eesti kirikulaululoost!

Sinu lool on mõju!

Julge, tõeline, kirglik, elav, sütitav – piiblipäevade PP 40 sügisene festival oli kõike seda! Noblessneri laevatehase hiiglaslikesse ruumidesse kogunes 21.–23. septembril ligi 1000 noort.

40. korda toimunud piiblipäevad (PP 40) Noblessneri vanas laevatehases tõid kokku ligi tuhat noort Eestimaa eri kogudustest.
LIIS KIVEND

Need olid kolm päeva ühist osadust noortega Eestimaa eri kogudustest ja konfessioonidestki, kes tulid igatsusega tõelise Jumala armastuse ning kõnetuse järele. Juba esimesel õhtul tuli esile võimsaid imesid: noored said vabaks ja terveks haavadest, mis olid aastaid nende südameid ning ihu vaevanud.

Külaliskõneleja Inglismaalt **Liam Parker** kutsus igaüht üles loovutama oma koormad Jumalale ning mitte alla andma. Kui teod jõudsid õigeks ajaks Noa laeva, siis jõuame ka meie, Eesti noored, selle eesmärgini, mis Jumalal meie jaoks on!

Laupäeval jätkati jagamist, seekord peremustritest. Tõelised ja sütitavad lood, mis häälestasid noorte südamed terveks päevaks ja usutavasti kogu eluks. Iga jagatud lugu peegeldas julgust, läbipaistvust ja ausust.

Mõjusate lugude grupiaeg oli eriliselt hea indikaator näitamaks, kui avatud noored tegelikult on. Osalesin väikegrupis, kus jagati lugusid ärevusest, raskustest peresuhetes ja hirmudest, mis on hoidnud noori vangis. Kuid elav Jumal on oodanud aega, et seda kõike muuta.

Jumala imeteod jätkusid tervenemiste, vabanemiste, muudetud südamete ning värskendatud suhetega. Jumal tervendas reaalselt ja tegi ühest silmast peaaegu pimeda mehe nägijaks. Imeline oli teenida noori eestpalves ning seeläbi ise julgustatud saada. Kuulsin Jumala sosinaid, millele kuuletudes nägin ka vilju. Ülistuse ajal sain aru, et pean olema eestpalvealal. Seal olles ja tantsides edasi ülistades tundsin, kuidas üks neiu koputas mu õlale - ta tahtis just minuga koos palvetada. Väike ja lihtne näide Jumala juhtimisest.

Pühapäeval jätkus Jumala elav ja sütitav tegutsemine ülistuse, palvete ja sõnumi kaudu. Mitmed noored tundsid, kuidas Jumal kutsub neid kogudusi rajama, endale mentorit leidma või piiblikooli minema. Ka minu tee viib piiblikooli - Prantsusmaale DTSi (*Discipleship Training School*) ehk jüngrikooli. Järgnevate kuude jooksul tahan teha tööd ja anda Jumalale võimalust, et minu lugu võiks edasi areneda ja Jumala mõju selles veel avalikumaks saada. Pea meeles: sinu lool on mõju!

ENELY LEHTME,
RAKVERE KARMELI KOGUDUS,
EKB KOGUDUSTE LIIDU NOORSOOTÖÖ KESKUSE LASTETÖÖ KOORDINAATOR

Piiblipäevade ajaloost

Esimesed piiblipäevad toimusid 28.–30. aprillil 1979. aastal Tallinna Kalju koguduses, ühispalvega esimesel õhtul Olevistes.

Juba aasta varem oli analoogne üritus toimunud Nõmme palvelas, kuid nüüd saadi sellele Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu ametlik toetus.

Kuigi laste- ja noortetöö oli nõukogude ajal kogudustes tugevalt piiratud (keelatud), muutusid 1970ndate lõpus noored julgemaks. Mitmes koguduses toimus organiseeritud noortetöö, näiteks Oleviste sügis- ja kevadõhtud, Vikipalu laagrid, Kalju noorte konverentsid. Repressioonide hirm oli nõrgenenud.

Nii võtsid tolleaegsed koguduste ja liidu juhid enda peale vastutuse lubada lubamatut ja kaitsta uut üleriigilist ettevõtmist julgeoleku sekkumise eest (Katariina Allikas, „Noorte Piiblipäevade eellugu ja sünd“, 2005, Pärnu Sütevaka humanitaargümnaasiumi aastatöö). Moodustati vabariiklik noortenõukogu, mille ülesanne oli noortetöö tasakaalukas suunamine ja sidepidamine liidu juhtidega. Mitmed toonased noored tegijad on tagantjärele kõrgelt hinnanud liidu juhi **Robert Võsu** julgustavat ja ettenägelikku tegevust.

Algusaegade piiblipäevad toimusid peamiselt maipühade ajal Tallinnas (Nõmmel). Alles 1991. aastal viidi noorteüritus liikvele teistessegi linnadesse. Esimeste piiblipäevade korraldajateks olid praegugi tuntud vaimulikud juhid nagu **Jaan Bärenson**, **Ingmar Kurg**, **Indrek Luide**, **Helari Puu**. Jutlustasid **Jüri Puusaag**, **Joosep Tammo**, **Aamo Remmel**, liidu juhina Robert Võsu jpt.

1981. aasta piiblipäevade kokkuvõttest selgub, et osales juba 300 noort ning oikumeenilise mõõtme andsid üritusele EKB Liidu koguduste noori tervitama tulnud luteri kiriku õpetaja **Tiit Salumäe** ja metodisti pastor **Üllas Tankler**.

Peale piibliteemaliste ettekannete ja noorte enda tunnistuste sai piiblipäevade oluliseks osaks kogudustes tekkinud noorteansamblite mängitud moodsa stiiliga muusika. See tekitas ka teatavaid erimeelsusi eri põlvkondade vahel ja koguduste juhtidega. Kuid noorte jaoks oli auasi esineda piiblipäevadel ning see omakorda aitas kaasa noortetöö laienemisele üle Eesti.

Paljud praegused koguduste töötegijad (sh allkirjutanu) said vaimulikult puudutatud ning leidsid oma kutsumuse piiblipäevadel. Muidugi oli olulisel kohal ka noorte omavaheline kohtumine ja uute sõprussuhete loomine, nagu see on praeguseni.

Läbi aja on piiblipäevad säilitanud oma olemuse ja eesmärgi julgustada ja suunata noori järgima Jeesust. Muudatused on pigem vormilised, otsides just sellele ajale omaseid meetodeid ja teemasid, mis noori kõnetavad. Võrreldes algusaegadega on kasvanud piiblipäevade korraldamisel koostöö teiste konfessioonidega.

ERKI TAMM,
EESTI EKB KOGUDUSTE LIIDU PRESIDENT

EELK noorte piiblikursus alustas taas

21.–23. septembrini toimus Saku lähedal Talu laagrikeskuses järjekordse noorte piibli- ja misjonikursuse esimene kokkusaamine.

Kursust korraldab EELK Laste- ja Noorsootöö Ühendus (LNÜ) koostöös misjonikeskuse ja usuteaduse instituudiga ning see on mõeldud 18-30-aastastele noortele, kes soovivad paremini kristlikku usku mõista, saada tervikpilti Piiblist ning kasvada usus kristlastena.

Kursuse koordinaator, LNÜ laste- ja noorsootöö spetsialist **Titta Hämäläinen** selgitas, et kursus koosneb üheksast kokkusaamisest Talu laagrikeskuses kord kuus nädalavahetuseti. Lisaks sellele tuleb teha kodutöid ja sooritada praktika.

Esimestel kokkusaamistel on juttu põhilistest usutõdedest: Piiblist, Jumalast, Jeesusest, patust, armust ja evangeeliumist, Püha Vaimu tööst ning armuandidest. Kevade poole tulevad kõne alla praktilise kogudusetööga seotud teemad nagu jutlustamine ja isikliku tunnistuse andmine, hingehoid, diakoonia, misjon, enesejuhtimine ja rühmadünaamika. Igal kokkusaamisel on kavas seminarid, palvused, piiblikümblused, arutelud ja mitmesugused ühistegevused. Pühapäeviti osaletakse Saku Toomase koguduse jumalateenistusel.

Varasemate aastate kogemuse põhjal otsustades ajendab Hämäläise sõnul noori kursusele tulema eelkõige igatsus Piiblist paremini aru saada ja Jumalale lähemale kasvada. On ka neid, kes oma koguduse juures juba tegutsevad ning soovivad õppida oma usust tunnistust andma ja kõrvalseisjate küsimustele vastama. Huvilisi paistab jätkuvat. Tõsi, eelmisel aastal jäi kursus osalejate vähesuse tõttu küll ära, ent tänavu on registreerunuid juba kaheksateist.

Suurem osa noortest on kohale tulnud varem osalenud tuttavate soovituste peale. Kogemus on nimelt näidanud, et piibli- ja misjonikursus ei paku mitte ainult võimalust usus kasvamiseks, vaid annab ka julgust jumalariigi töö tegemiseks ning aitab leida uusi kristlastest sõpru. On ka neid, kes on informatsiooni leidnud meediast või otsustanud kursusega liituda kodukoguduse vaimuliku ärgitusel.

Tänavuse piiblikursuse esimesel kokkusaamisel räägiti **Annelise Askjemi** juhtimisel Piiblist kui tervikust, mille keskmes on lunastuslugu. Mõtestati ka oma suhet Piibliga. „See aitas vaadata suuremat tervikut ja paigutada piiblisündmusi laiemasse konteksti,“ vahendas Hämäläinen kursuslaste tagasisidet.

Järgmine kokkusaamine toimub aga 12.-14. oktoobrini. Et grupis leidub veel vabu kohti, on siis ühtlasi viimane võimalus seekordse kursusega liituda. Registreerumiseks tuleks kirjutada aadressil titta.hamalainen@eelk.ee.

RAIN SOOSAAR

Puhja kogudus rännakul: uksed tehti lahti

Läti luteri kirik on viimastel aastakümnetel kogenud suurt taassündi, said Puhja koguduse palverändurid teada rännakul Põhja-Läti kirikutesse.

Burtnieki kogudusemajas arutleti kahe koguduse edasise koostöö võimalusi. 3 X TIIT KUUSEMAA

Puhja kogudus, kes on ette võtnud kogudusemaja remondi, plaanib seal avada ruumid palverändurite ja vastavateemalise muuseumi. Ideekorjeks rännati juuni lõpus Piritalt Vastseliina, augusti teisel nädalavahetusel võeti aga suund lõunanaabrite juurde. Koguduse õpetaja **Tiit Kuusemaa** kommenteerib valikut: kogu aeg vaatame põhja suunas, aga pead võiks pöörata ka Vana-Liivimaa poole. „Tahame Läti luterlasi tundma saada. Seda ei saa läbi interneti teha," sõnab ta.

Rännaku keskpunktis oli läti rahvapärimusest tuntud Burtnieki. Muistsed lood Burtnieki järvest, lossist, kirjatargast ja tema tütrest Laimdotast ning vägilasest Karutapjast on Andrejs Pumpurs vorminud eeposeks „Lāčplēsis".

Palverännaku toimumise eest tuli tänada koguduse organisti **Miina-Liisa Kuusemaad**, kes KÜSKi arenguhüppe taotlusvooru kaudu toetust sai, kuid kellele paraku enne sõitu Puhja väikses kirikus head paranemist paluti ja ta koju ennast ravima jäeti. Õpetaja juhtimisel võidi aga heade palvesoovide saatel teele asuda. Külakostina oli kaasa võtta hulk kauneid laule, mida tuli korduvalt esitada. Et kõik hästi sujuks, oli tõlgina kaasas **Zanda Vilsone**.

Reisilisi võõrustasid Dace ja Aldis Kalcenavs. Suhtluse tegi mugavaks tõlk Zanda Vilsone (keskel).

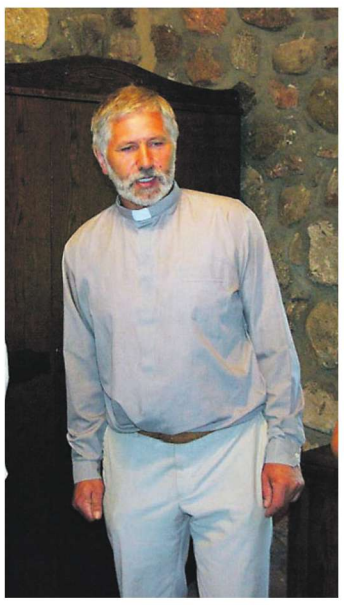

Karķi kirikut tutvustas õpetaja Girts Kālniņš.

Ainult torn paistis

Burtniekis ootasid meid sealne õpetaja **Aldis Kalcenavs** ja tema abikaasa **Dace**, kes on ühtlasi koguduse esimees. Tema hoolitses selle eest, et meie kõhud ikka täis oleksid. Süüa tuli tal teha kümmekonnale täiskasvanule ja viiele lapsele. Kõik oli väga maitsev ja kokandushuvilised said koju kaasa lihtsa, ent uudse supiretsepti.

Aldis kõneles nii endast kui sealsest kirikukompleksist. Ta rääkis, et teenis leiba bussijuhina. Talle meeldisid vanad hooned ja nii mõtiskles ta, et peale läbisõidetud kilomeetrite ei jää temast rohkemat järele. Kui ta Burtniekki kolis, leidis ta eest mahajäetud kiriku. Katus jooksis läbi ja kiriku ümber kasvasid nii kõrged puud, et vaid torn paistis välja. Kirik oli suletud 1962, sinna oli plaanitud teha traktorite remonditöökoda, ent uksed osutusid liiga kitsaks ja nii ta tühjana seisis.

1988 oli märgiline aasta. Noored, teiste hulgas Aldis, olid võtnud nõuks kirik taastada ja selleks koguti raha. Saksamaalt Münsterist saabus läti gümnaasiumi juhataja rahakogumist filmima ja Riiast tuli koor laulma. Esmalt ei tahtnud kohalikud võimuesindajad lauljaid kirikusse lasta, ent uksed tehti siiski lahti ja inimesed nägid, et midagi vana ja väärtuslikku on lastud laguneda, meenutas vaimulik.

Raha kogumiseks korraldati oksjon ja koorijuht olla võtnud kaelast merevaigupärlid ning annetanud oksjonile. Rundale lossist leiti üles altar ja kantsel, teised esemed muuseumidest. Altar restaureeriti kolm aastat tagasi, rüüstatud orel alles ootab oma järge.

Kogudus taastati ja sellest said innustust teisedki. Aldis sõnas: „Oli koguduste suur taassünni aeg." Puudus oli õpetajatest. Aldis polnud isegi mitte ristitud, aga valiti kogudust juhtima. Läks paar aastat õpinguid ja temast sai vaimulik. Praegu on Läti luterlikus kirikus 288 kogudust. Kiriku ja koguduse taastaja aga esitab küsimuse, et kui müürid saab suhteliselt lihtsalt parandada, siis kuidas parandada inimesi.

Antennid väljas

Inimeste vaimseks tervendamiseks peetakse Burtniekis vaimse süvenemise laagreid, kus on osalenud ka Läti luteri kiriku peapiiskop **Jānis Vanags**. Laagri ettevalmistus on vaevanõudev, aga sellest ei hoolita. Septembris saabub laagrisse umbes kolmsada inimest. Õpetus aitab omaks võtta mõtet, et inimese elu seisneb teenimises kodus, tööl, koguduses - ükskõik kus. Hilisemas arutlusringis lubas õpetaja Aldis õpetust, mida kutsutakse 72 tunni teekonnaks, tutvustada ka Puhjas. Burtniek on oma laagrite ja rekollektsioonidega tuntud üle maailma.

Õpetaja Tiit lubas aga kaasa aidata, et Interneti kaardirakenduses olev palvetee, mis algab Pirita kloostrist, kulgeks nähtavalt edasi ka Lätis. Burtniek on õpetaja Kuusemaa visiooni kohaselt üks palverännu sõlmpunkt. Ega taolisi keskusi Lätis rohkem polegi, vähemalt luteri kirikul. Palveränd ja kavandatav palverännumuuseum on ka Puhja koguduse jaoks uus asi. „Ei tea, kas Jumal seda kasutab, aga antenn on väljas," loodab Tiit Kuusemaa koguduse jaoks uut töövormi.

Puhja kogudusel on sõprussidemed sõlmitud Soome Kauhava kogudusega. Viimase aasta jooksul on tihedamalt suheldud Läti luteri kiriku Karķi ja Ruhja kogudusega.

Osaleti jumalateenistustel

„Püha, püha, püha on meie Issand" (Ps 23), said laulda reisiseltskonna põhiliselt moodustanud ansambli Dionysius liikmed. Kahel päeval osaleti kolmel jumalateenistusel. Lisaks Burtniekile veel Bērzaine palvemajas ja Kārķi kirikus, kus kogudus loodi 1995. aastal.

Sealne kirik on kui Jumala suur ime, sest see ehitati kahe perekonna soovil ja kogukonna toel, selgitas kohalik vaimulik **Girts Kālniņš**. Ta tõi välja huvitava fakti, et kiriku ehituseks puid saagides läks katki üheksa saagi. Viimase sõja ajal olid sealkandis suured lahingud ja puud olid metallikilde täis. Kirik on hele ja moodne - liturgilisi värve pühakotta saadakse moodsate LED-tulede abil. Kiriku kõrvale on ehitatud romantiline paviljon ja kirik on soositud laulatuspaik.

Õpetaja Girts naerab, et tal polnud soovi vaimulikuks saada. Leerigi läks ta alles 1993, vaimulikuõpinguid alustas aga 2007. Nii on ta selles ametis üsna noor. Aga elu sundis, oli vaja inimest, kes jumalasõna kuulutaks. Praegu on koguduses 65 liiget, sageli toimuvad pühakojas kontserdid. Üllatust tekitas teade, et kogudus korraldab autojuhikursusi.

Laulu vägi

Jumala teed on äraarvamatud. Nägime seda Burtnieki, Ēvele, Kārķi ja Ruhja kirikus ning Bērzaine palvemajas, aga ka Ķoņu vesiveskis, kus puhjalased samuti lahkeid vastuvõtjaid mitme lauluga rõõmustasid. Ruhjas tehti puhjalastele ettepanek, et nad võiksidki Lätti jääda ja jumalateenistustel teenida ning kontserte anda.

Sealne kirik põles 1974 ja inimesed arvavad, et tegu oli süütamisega. Ka tehti takistusi pühakoja taastamisel. Nüüd on olukord muutunud: kogudus peab kirikule sisu andma, kohalik omavalitsus toetab materiaalselt.

Aga nalja sai reisipäevil küll, sest seltskonnas oli kaks Meelist. Mõlemal juhtiv roll. **Meelis Roosaar**, kes on juhatuse esimees ja ansambli üks juhtivaid jõude, ja **Meelis Udso**, kes kindla käega bussirooli hoidis. Kui mõnel reisil bussijuht kirikust kõrvale hoiab, siis seekord olid lood teisiti.

Laste suureks lemmikuks osutunud bussijuht rääkis, et armastab laulda ja kuhu mujale tal Puhjas ikka laulma oli minna kui kiriku juurde. Nii ta vaikselt kogudusega kokku kasvab. Umbes sarnane lugu oli **Arno Ratasega**, kes samuti laulu kaudu on leidnud tee kiriku juurde. Nende laulu „Issand on mu karjane" kuulates ei kahtle hetkekski, et see pole südamest mõeldud. Nii võibki kinnitada, et „mul pole millestki puudust" (Ps 23). Väsinuna, ent õnnelikuna võis igaüks esmaspäeval oma tööpostile asuda.

RITA PUIDET

Voldemar – kätketud vaimsus ja usk

Iisaku Muuseumi Sõprade Selts on välja andnud raamatu „Voldemar. Voldemar Kuljuse elu- ja loometee". Raamatu on koostanud Hille Väljaotsa.

„Voldemar Kuljus oli teoinimene ja avara silmaringiga mitmekülgne kultuuriisiksus. Tema veendumused ja ustavus ning kristlikud ja patriootlikust armastusest kantud töökus ja kogu tema vaimne külv on kandnud head vilja, mis tohiks jääda püsima läbi aegade," on tsitaat raamatu kaanelt. Selle autor on samuti Iisakust pärit Voldemar, Voldemar Palm, kirikuõpetaja kaasaegne.

Nagu ühele elulooraamatule kohane, saab sellest lugeda hulganisti fakte Voldemar Kuljuse (2.10.1898-19.10.1979) elust, aga ka tema välimuse kohta nagu „säbar pea ja põlevad silmad, otsekui üks ingel Gaaberel või püha Miikael" (Vaba Maa, 1926). Huvitavam tema kõharast juuksepahmakast on teadmine, et Iisaku koguduse noort õpetajat peeti sobivaks kandidaadiks haridusministri abi kohale, kuid Kuljus ei soovinud end poliitikaga siduda ega Riigikogusse kandideerida.

Sellest heal paberil ilusast raamatust leiab huvitavat ka Voldemar Kuljuse teenitud Tudulinna ja Illuka koguduse kohta, väljavõtteid kirjadest, tütar Judith Kulvere ja õepoeg Nathan Kuke mälestusi Voldemar Kuljusest. Lausa imetlusväärne on, kui palju materjali on koostaja läbi töötanud.

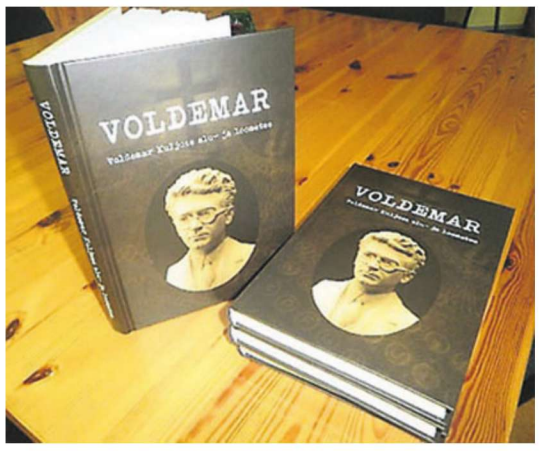

Voldemar Kuljuse iseloomu ja tegevuse kohta ütleb paljugi tütre meenutus: „Kuhjade viisi on isa kirjutanud ümber igasuguseid noote. Üldse oli meie majas seisukoht, et kõik, mida oli vaja teha - tuli ära teha! Tuli lihtsalt toime tulla! Isa ei öelnud ära kellelegi, kes tema poole mingi palvega pöördus. Mäletan pimedat sügiseõhtut, kui tuli üks mees, kes rääkis, et ta vabanes vanglast ja peab Tartusse välja jõudma, aga mantlit pole seljas. Muidugi sai ta isa korraliku mantli ja lubas selle Tartus pastor Kimmelile üle anda. Lubas ..."

2. oktoobril möödub Voldemar Kuljuse sünnist 120 aastat. Ta on legendaarne kirikuõpetaja luteri kirikus. Aga mitte ainult kirikus, vaid kultuuriloos üldse. Näiteks meenutab laulja Artur Rinne, kuidas ta koos Voldemar Kuljusega heina tegi. Koos on nad ka kontserte andnud, kolmanda partnerina esines Helend Peep. Voldemar Kuljuse elust tähtsamaid fakte ikka teatakse, aga tõenäoliselt tuntakse vähem kirikuõpetaja luuletusi. Neis leiab armastust rahva vastu ja huumorit, mis Jumal talle on kinkinud ja mis ei jätnud teda maha ka vangilaagri aastatel.

5. oktoobril avatakse Iisakus Kirikumäel mälestuspink Voldemar Kuljusele ja Iisaku aukodanikule, Kuljuse tütrele Judith Kulverele. Mälestuspingi avamine on kell 13.

RITA PUIDET

Liidia Meele äsja kaitstud doktoritöö annab kaaluka panuse hingehoiutöö edendamisse Eestis. ERAKOGU

Väitekiri haiglahingehoiust

Tartu ülikooli usuteaduskonnas väitles end 24. augustil doktoriks Liidia Meel. Töö teemaks oli „Interdistsiplinaarse meeskonnapõhise hingehoiu mudel Eesti tervishoiuasutustele“.

Liidia Meel
- Snd 1978
- Õppinud Tallinna ülikoolis sotsiaaltööd ja usuteaduse instituudis hingehoidu
- Töötanud Tartu Ülikooli Kliinikumis ja Põhja-Eesti Regionaalhaiglas hingehoidjana ning usuteaduse instituudis lektorina
- 24. augustil 2018 kaitses Tartu ülikooli usuteaduskonnas doktoriväitekirja meeskonnapõhisest hingehoiust Eesti tervishoiuasutustes

Juhendajaks oli usuteaduskonna prof **Tõnu Lehtsaar**, oponendiks dr **Anne Vandenhoeck** Leuveni ülikoolist Belgiast.

Silmapaistev töö

Tartu ülikooli usuteaduskond on praegu Eestis ainuke koht, kus on võimalik omandada teoloogilist haridust doktoriõppe tasemel. Teaduskonna juhataja **Urmas Nõmmik** kinnitab, et praegu õpib seal 23 korralist doktoranti, lisaks neile veel hulk eksterne. Rõõmu teeb talle, et viimasel ajal on õppimatulnute seas ka üha rohkem välismaalasi: „See näitab, et oleme tuntud ja hinnatud akadeemiline institutsioon.“

Liidia Meele doktoritöö on pärast usuteaduskonna taasavamist juba kolmekümne viies. Töö järeldused pakuvad Nõmmiku sõnul huvi ka väljaspool Eestit. Ta tõstab eriti esile autori interdistsiplinaarset haridust ja intensiivset praktikat tervishoiuasutustes.

Nimelt on Meel omandanud 2009. aastal magistrikraadi sotsiaaltöö erialal Tallinna ülikoolist ning ühtlasi 2014. aastal rakenduskõrghariduse hingehoiu alal EELK usuteaduse instituudist. Töötanud on ta mitmes haiglas nii sotsiaaltöötaja kui ka hingehoidjana.

„Autor on ka väga julge, võttes ette kogu Eesti ühiskonna jaoks niivõrd olulise valdkonna nagu haiglahingehoid ja kohustades meid tegema järeldusi: ettepanekut laiemalt teadvustama ja hoolitsema selle eest, et hingehoiust saaks tervishoiuasutuste töö normaalne osa - meeskonnatöö osa,“ tunnustab Nõmmik vastset doktorit.

Koostöövajadust rõhutades

Liidia Meele enda kinnitusel oli teemavalik isiklikku laadi: „Haigus ja surm tulid mu ellu väga varakult, samuti vanaema suur nahkköites Piibel. Ja nagu algab, nii läheb tihti ka edasi.“ Meele sõnul otsivad inimesed haiglast tervenemist kehale ning kirikust hingele. On ebaloomulik, et need valdkonnad on lahku kasvanud.

Praegu käivad hingehoidjad haigeid ainult külastamas või paremal juhul töötavad haiglas individuaalselt. Meeskonnatöösse on nad harva kaasatud. „See olukord on vist üsna sarnane sellega, kuidas meile elus Jumal meenub,“ arvab Meel.

Olukorra parandamiseks jagabki tema doktoritöö näpunäiteid. Selleks tuleks tervishoiuasutustel kõigepealt koosseisuline hingehoidja tööle võtta. Edasine sõltub sellest, milline on kollektiivi valmidus meeskonnatööks. „Koostöö ja eriti interdistsiplinaarne koostöö vajab kohandumist ja harjutamist,“ nendib värske doktor.

RAIN SOOSAAR

Mida nüüdisaja katoliiklased usuvad?

INGMAR KURG,
dr. theol.

Vatikan. Peetruse kiriku plats. INTERNET

Uusimas „Eesti kiriku- ja religiooniloo“ (2018) väljaandes kirjutas ajaloolane **Toomas Abiline**: „Paljurahvuseline katoliku kirik aitab oma liikmetel Eestis meenutada siinse katoliikluse sügaval asuvaid juuri.“ Kui sügaval need juured on ja kas sealt võib midagi võrsuda?

Neidsamu usujuuri varasest katoliiklusest Eestis otsib ja leiab ka Eesti Evangeelne Luterlik Kirik: EELK „vaimulik elu ja järjepidev tegevus rahva usulisel ja kõlbelisel kasvatamisel algas eesti rahva ristiusustamisega“ (EELK põhikiri). Võib edasi mõelda nii: kes tahab rahvalikus usuajaloos avastada katoliiklikku pärandit, leiab selle luteri kirikus alalhoituna või ei leia üldse.

Usuline järjepidevus sajandist sajandisse lubab järeldada, et pole luterlust katoliikluseta ning vastupidi. Tänapäevast katoliiklust ei saa ette kujutada ilma ühise ajaloota koos luterlusega ja kogu kristlaskonnaga. Vatikani II kirikukogu sõnastuses on kirikud üheskoos Kristuse poole pöördujad ning seda tehes lähenevad nad ka üksteisele üha enam.

Eestitki külastanud paavst Franciscus on järjepanu püüdnud maha võtta müüte, millega nii katoliiklased ise kui ka kõrvaltvaatajad on roomakatoliiklust märgistanud. Mis selleks sunnib, on minu meelest vajadus kaitsta kiriku üht võõrandamatut tunnust: evida katoliiklikkust, see tähendab üleüldisust. Ning seda mitte ainult deklaratiivsetes sõnades või iseennast veendes, vaid tegelikkuses, nähtavalt ja asjakohaselt.

Paavst on selgitanud, et nüüdne roomakatoliku kirik tahab elada koos teiste kirikutega „lepitatud mitmekesisuses“. Selle vormeli sõnastamisel on ta toetunud evangeelsele teoloogile **Oscar Cullmannile** (1902-1999; oli omal ajal kutsutud Vatikani II kirikukogu oikumeeniliseks vaatlejaks). Paavst tahab näha kirikuid ühtsuses nagu „polüeeder“, mis sel moel peegeldab Jumala valgust maailmas, igaüks oma tahuga.

Paavsti viimatine apostellik läkitus „Gaudete et exsultate!“ (9. aprill 2018) kõneleb rõõmsameelsest pühadusest, mille poole püüelda, eriti seetõttu, et pühadus on ainuüksi and Jumalalt ja mitte kellegi eraomand. Selles on üleskutse mitte ainult katoliiklastele, vaid kõigile jumalaotsijatele.

> **Katoliiklased usuvad, et osaduses Jeesuse Kristusega on hea elada. Igakülgselt ja igal päeval.**

Pärast kirikute sajanditepikkust lahusolekut pole ehk üleliigne korrata, et katoliiklased usuvad sedasama, mida kõik tõemeelsed Kristusesse uskujad. Seesama pühakiri ja usutunnistus, Kolmainus Jumal ja Issand Kristus, õpetus usust, lootusest ja armastusest, traditsioon, liturgia, osadus, palvetamine, eetilised tõekspidamised, andumus kuni märtrisurmani - kõik see, mis on teisteski kirikutes ja igal kristlasel, olgugi et oma rõhuasetustega ja eripäradega, oma teoloogia ja filosoofiaga, oma pühakute ja kirikukorraga.

Katoliiklik eklesioloogia jagab sarnaseid seisukohti, nagu näiteks ortodoksne õpetus kirikust kui „Kristuse müsteeriumist“ ning nagu luterlik õpetus kirikust kui „Jumala rahvast“, sealjuures Jumala palverändavast rahvast.

Aga on üks pretensioon, mis kõlab üllatavalt mittekatoliiklase kõrvus: katoliiklased tunnistavad niisugust Kristuse kirikut, mis on tõeks saanud püha Peetruse järglase juhitud kirikus. Õige sõnakasutus on siin oluline. XXI sajand pole enam paavst Piuside ajastu, mil katoliku kirik tahtis iseolemises jääda puutumatuks modernsest maailmast ja teistest kirikutest, seletades, et kes ei kuulu katoliku kirikusse, millisel põhjusel iganes, ei kuuluvat Kristuse ihu osadusse.

Üks kari ja üks Karjane tähendanuks tookord tagasipöördumist paavstikiriku rüppe ning Kristuse kiriku ja roomakatoliku kiriku vahele pandi võrdusmärk. Ei, Vatikani II kirikukogu (1962-1965) loobus säärasest eksklusiivsest hoiakust ning selle asemel soovitas katoliiklastel „rõõmuga tunnistada ja hinnata seda tõeliselt kristlikku vara meie ühisest pärandist, mida meie eraldatud vendade seas leidub“, sest „kõik, mida Püha Vaim oma armuga on täide viinud meie eraldatud vendade südames, võib olla abiks meie endi kasvamisel“ (dekreet „Unitatis redintegratio“, par 4).

Sama dekreet tunnistab: „Me usume, et meie Issand usaldas kõik Uue Testamendi õnnistused ainuüksi apostlite kolleegiumile, mille pea on Peetrus, et rajada seda ühte Kristuse Ihu maa peal, millesse peavad täiel määral saama liidetud kõik, kes mingil moel Jumala rahva sekka kuuluvad.“

Niisiis, kogu siira avatuse juures näib, et katoliku kirik siiski ei loobu katsest reserveerida enese jaoks niisugust kiriku mõistet, mida vaid tema ise saab täiel määral realiseerida. Kuidas sellise võimatuna näiva missiooniga toime tulla? Kuidas esindada üht ja ainust Jeesuse Kristuse kirikut kõigi inimeste jaoks? Vastus peitub katoliikluse võimekuses olla partner teistele kirikutele ning eestvedaja nendes ülesannetes, milleks Kristus on oma kiriku kutsunud ja seadnud.

Paavstid, kes on valitsenud pärast Vatikani II kirikukogu, räägivad roomakatoliku kirikust maailmakiriku rollis, see tähendab, et Peetruse järglase juhitud kirik võtab katoliikliku hoiaku ning näeb oma eestkostealusena kogu maailma ja kogu loodut.

Kui Vatikani II kirikukogu pidas vajalikuks rõhutada, et „Kristuse kirik teostub (*subsistit*) roomakatoliku kirikus“, unustamata mainida piiskopiameti katkematut apostellikku järjepidevust, siis selle juurde lisati selgituseks, et tõelise kiriku tunnuseid on ka väljaspool Rooma kirikut, kuna Kristuse Vaim on kõikjal.

Kirikud tingivad üksteist. Roomakatoliku kirik, selleks et teostada oma ideaali katoliikliku ehk üleüldise kirikuna, vajab teisi kirikuid. Selleks läheb vaja vastastikku üksteise toetamist ning rikastamist.

Ma ei pea rikastamise all silmas väliste vormide jäljendamist ning veel vähem üksteise vigade kordamist, vaid selle rikkaliku vaimuliku kogemuse jagamist, mida Püha Vaim on kirikutele ja kristlastele kinkinud. Johann Sebastian Bachi koraale lauldakse ka katoliiklaste jumalateenistustel ning Wolfgang Amadeus Mozarti missat evangeelse kiriku pidulikel jumalateenistustel.

Katoliiklased usuvad, et osaduses Jeesuse Kristusega on hea elada. Igakülgselt ja igal päeval. Siin ilmneb katoliikliku vaimsuse eripära. Selleks on armulaud. Kui külastada katoliku kiriku jumalateenistusi, siis jääb kõrvu sagedane jutlustamine sellest, kui oluline on uskliku jaoks armulaud - see vahetu ja täielik osasaamine Jeesusest Kristusest.

Kristusele viitavad teisedki kiriklikud talitused ning isikliku vagaduse vormid. Jumalaema, neitsi Maarja austamine pole midagi muud kui Jumala tänamine Kristuse ilmumise armu eest. *Ad Jesum per Mariam*. Ning Jumalaema ja pühakud on koos Kristusega elatud elule eeskujuks.

Kui tänapäeva katoliiklane otsib oma usu juuri, siis tegelikult otsib ta ka Kristuse kohalolu märke niihästi kultuuris, ajaloos, inimsuhetes kui ka teistes kirikutes.

Meedia

Eesti Raadio

1.10.–7.10. peab hommikupalvusi AGO LILLEORG (EKNK).
8.10.–14.10.
Hommikupalvused
on Vikerraadios E–R kl 6.32 ja L–P 7.35 ning Klassikaraadios E–P kl 7.15. «Kirikuelu» saade on Vikerraadios pühapäeviti kl 19.05.

Eesti Televisioon

7.10. kl 9 Tähendamisi. Religiooniga seotud mõisted ja tähendused.

Pereraadio

Pereraadio programm on kuulatav: Tartu-, Põlva-, Viljandi-, Järva- ja Valgamaal 89,0 MHz, Võrumaal 95,7 MHz, Lääne-Virumaal 88,9 MHz, Ida-Virumaal 88,2 MHz, Tallinnas ja Harjumaal 89,6 MHz, Läänemaal 89,4 MHz, Saaremaal 89,0 MHz ning Hiiumaal 88,7 MHz.
Tel 748 8458.
E-post: tartu@pereraadio.ee.

Raadio 7

MHz. Tel 660 7830.
E-post: raadio7@raadio7.ee

Õnnitleme

Arho Tuhkru, abipraost
6. oktoobril – 44
Erkki Juhandi, diakon reservis
7. oktoobril – 49

Kirikumuusikud

6. oktoobril **Riho Ridbeck**
8. oktoobril **Maris Lend**

Ordinatsioonitähtpäev

5. oktoobril – 43
Villu Jürjo, emeeritus
8. oktoobril – 25
Oleg Sevastjanov

Teade

Lähedal inimesele – lähedal Jumalale

Mustamäe Maarja-Magdaleena koguduses (A. H. Tammsaare tee 135, Tallinn) algab hingehoidlike seminaride sari. Seminarid toimuvad kolmel teisipäeval: 9. oktoobril, 6. novembril ja 4. detsembril kell 18–21.
Koolitaja Petri Välimäki on kriisiteraapia ja hingehoiu koolitaja.
Tule kaasa avastusretkele elu võimaluste suunas!
Iga inimese elu on väga suure väärtusega. Kõik on südamest oodatud! Kohapeal saab annetada kulude katteks.

GLS juhtimiskonverents „Juhtimise kultuuri katel“

Sinu mõju avaldub kõikjal – perekonnas, koolis, tööl ja/või koguduses. Kui Sa oled valmis oma juhtimisoskustes kasvama, siis võidavad kõik Sinu ümber. Juhtimise kultuuri katel podiseb 23. ja 24. novembril Tallinnas Kultuurikatlas (Põhja pst 27a). Soodushind registreerimisel kuni 15. oktoobrini. Info: www.gls.ee.

Täname

IVAR SIBUL
Head lugejad, teil on võimalik annetada jumalasõna levikuks
SA Ajaleht Eesti Kirik
EE852200221020430989
Swedbank

Seinakalender „Eestimaa kirikud 2019“

Kahekümnendat aastat ilmuv Eesti Kiriku toimetuse poolt välja antud kalender „Eestimaa kirikud“ kutsub meid 2019. aastal ringkäigule pühale Miikaelile pühendatud jumalakodadesse ehk Mihkli kirikutesse. Eestis on tervelt 11 luterlikku pühakoda, mis on usaldatud püha Miikaeli eestkoste alla.
Kohtume seekord ka **Haljala** püha Mauritiuse ja **Kaarma** Peeter-Pauli kirikuga – nende jumalakodade kaitsepühakud on Eesti kontekstis unikaalsed, sest püha Mauritiuse nimega on seotud ainult üks pühakoda ning niisamuti on apostlitele Peetrusele ja Paulusele mõlemale korraga pühendatud kirikuid meie maal vaid üks. Lisaks nimetatutele on kalendris oma kuu saanud veel **Jõhvi**, **Häädemeeste**, **Kihelkonna**, **Juuru**, **Keila**, **Kodavere**, **Mihkli**, **Rõngu**, **Räpina** ja **Tallinna Rootsi-Mihkli** kirik. Kirikuid on pildistanud Endel Apsalon, teksti kirjutanud Janis Tobreluts.
29. september on peaingel Miikaeli ja kõigi inglite püha ehk mihklipäev. Inglite austamine on olnud levinud, sellest tunnistab Miikaelile ehk rahvapäraselt Mihklile pühendatud jumalakodade arvukus. Piibli järgi on Miikael üks ülimatest inglitest.

Kalendrid lähevad alates 24. septembrist müüki raamatupoodidesse. Toimetus võtab juba vastu tellimusi, et kogudused saaksid oma inimesi 29. septembril, mihklipäeval uue aasta kalendriga rõõmustada.
Hind: üksikmüük 3 eurot, alates 10 eksemplarist ühe hind 2.60, alates 100 ühe hind 2.30. Võimalik tellida ka postiga toimetusest. Ostusoovist teatada levijuht Sirje Kasemaale (tel 733 7795, e-post sirje.kasemaa@eelk.ee).

Kuulutusnädal Puhjas

3.10. kl 11.15 Puhja seltsimajas ja kl 13.15 Konguta koolis annab etenduse nukuteater Talleke.
4.10. kl 17.30 Puhja seltsimajas kõnelevad ajaloolane dr Jaak Valge ja õp dr Veiko Vihuri teemal „Kaks manifesti, kaks nägemust Euroopast“.
Kl 18 Uula huvikeskuses misjonär Esa Luukkala lastekava.
5.10. kl 11 Puhja seltsimajas omavalitsuse ja koguduste ümarlaud. Ettekanded õp Avo Üprus, misjonär Kirsi Vimpari, õp Margit Lail.
6.10. kl 13 Puhja seltsimajas on külas Eesti Piibliselts. Ettekanded Jaan Bärenson, dr Mart Rannut, õp dr Arne Hiob. Kl 16 mälestuspinkide avamine õp Jaak Valgule ja köster Rudolf Peernale. Kl 16.10 Puhja kirikus kontsertjumalateenistus: Jõhvi kirikukoor ja õp Peeter Kaldur, koguduse koor Dionysius.
7.10. kl 11 Puhja kirik. Tänujumalateenistus, teenib õp Marek Roots.

Paulus. Rahvasteapostel ja meie tänapäeval

Arne Hiobil ilmub Johannes Esto kirjastuse väljaandena uus raamat .

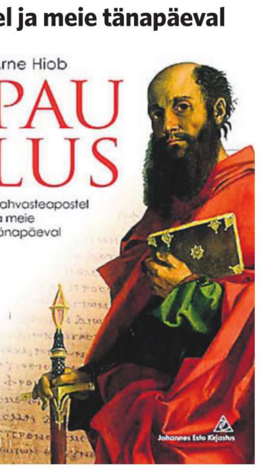

Apostel Paulust on nimetatud kristluse teiseks rajajaks. Tema mõju kristliku mõtte arengule on olnud tohutu. Tuntud väljend „Saulusest sai Paulus“ on seotud temaga. Endisest ägedast juudist sai sama innukas kristlane, kes oma misjonireisidega pani aluse Euroopa kristlikule kultuurile. Paulus oli kristluse globaliseerija. Ta oli kosmopoliit apostlite seas. Temaga astus kristlus sisse maailmaajalukku. Pauluse kirjadele toetus ka Martin Lutheri reformatsioon, mis sai uusaja aluseks läänemaailma ajaloos.
See raamat soovib populaarsel viisil elustada Pauluse isiksust ja sõnumit, et teha see mõjukas Jeesuse apostel, kelle elulugu on muutunud võimsaks mõjutusajalooks, kõnekamaks ka meile tänapäeval.
Raamatu lisaosas vaadeldakse lähemalt vähetuntud Araabiat, mida külastasid Jeesus ja Paulus ja mis kattub üldiselt tänapäeva Jordaaniaga.
Raamatu on toimetanud Küllike Evartov, kaanekujunduse on teinud Maarja Vannas.
Ettetellimise hind 12 € kehtib 31. oktoobrini.
Ettetellimine kodulehe www.estoraamat.ee kaudu.

Pärast jumalateenistust kl 14 kontsert. Kavas on W. A. Mozarti „Missa Brevis D-duur KV 194“. Esitavad TTÜ vilistlaste naiskoor, Türnpu meeskoor, naiskoor Nelli, solistid Annika Kingu, Tiiu Lootus, Anneli Maide, Kärt Palm, Heli Puusepp, Arvo Tombak, Heiki Kukk, Rauno Oidekivi. Klaveril Piret Väinmaa. Pärast kontserti on kaetud kohvilaud Riisipere kultuurimajas. Kingitused ja lilled palutakse asendada annetusega kiriku oreli remondiks. EELK Nissi Maarja koguduse konto on EE401010002046952003.

Haljala kirik vajab toetust

Armsad kaasvõitlejad! Täname Teid südamest annetuste eest, mida olete teinud Haljala kiriku tööde tarbeks. Kiriku kooriruum on restaureeritud.
Oleme tänulikud, kui kellelgi on võimalik annetada edasiste tööde heaks EELK Haljala koguduse kontole EE022200221028664582 Swedbankis.
AS BIC: HABAEE2X Reg nr 10060701.
Annetajate nimed avaldatakse ajalehes Eesti Kirik.
Teid tänades **MARGIT NIRGI,**
HALJALA KOGUDUSE ÕPETAJA

†

Issand hoiab su minemist ja su tulemist nüüd ja igavesti. (Psalm 121:8)
Avaldame südamlikku kaastunnet õpetaja Tiiu Hermatile perekonna ja lähedastega isa

Hans-Theodor Tensoni

27.04.1934 – 27.09.2018
surma puhul.
EELK Konsistoorium

†

Püha Vaimu kogudus avaldab südamlikku kaastunnet koguduse abiõpetajale Tiiu Hermatile isa

Hans-Theodor Tensoni

surma puhul.

Teated

Tartu teated

Maarja
3.10. kl 12 palvus. Kl 19 EEÜÜ kogunemine.
4.10. kl 16.30 piiblitund.
7.10. kl 12 jumalateenistus armulauaga. Pühapäevakool.
9.10. kl 18 leerikool.
➔ Laulukoori proovid E ja R kl 18.
Pauluse
3.10. kl 17 piiblitund.
4.10. kl 17.30 Taizé palvus.
5.10. kl 19 leerikool, noorteõhtu.
7.10. kl 10 jumalateenistus armulauaga.
8.10. kl 17 piibliring. Kl 18 leerikool.
Peetri
3.10. kl 12 vestlusring.
7.10. kl 10 jumalateenistus armulauaga. Kl 9.15 koraalikoor.
9.10. kl 10 hommikupalvus.
Ülikooli-Jaani
7.10. kl 11 jumalateenistus armulauaga.
10.10. kl 19 kontsert: Ines Maidre, orel.
➔ Leeritunnid T kl 18.
➔ Muusikaveerandtunnid T ja R kl 12.15

Tallinna teated

Jaani
3.10. kl 13.30 hardushetk. Kl 19 kontsert (piletiga): Collegium Musicale.
4.10. kl 12 palvus armulauaga.
5.10. kl 16.30 Naima Neidre akvarellinäituse avamine. Kl 18.30 noorteõhtu.
7.10. kl 10 jumalateenistus armulauaga.
8.10. kl 18 Loodud sõna õhtu: Marek Sadam.
9.10. kl 17.30 Tooma palvus.
Harkujärve
7.10. kl 17 jumalateenistus.
Kaarli
3.10. kl 17.30 jumalateenistus armulauaga.
4.10. kl 17.30 Pühalaulu kool.
7.10. kl 10 ja kl 17.30 jumalateenistus armulauaga.
8.10. kl 13 jumalateenistus armulauaga.
9.10. kl 17.30 muusikaõhtu „Kaarli Walckeri oreli renessanss“: Toomas Trass, Kersti Petermann, Ines Maidre.
Lasnamäe
9.10. kl 18 osadusõhtu.
➔ Soome keele kursus algab c1. novembril. Tunnid neljapäeviti, hind 20 eurot. Õpetab Kaarina Kahila-Pekkonen. Info: www.markuse.ee.
Mustamäe
7.10. kl 15 jumalateenistus armulauaga.
Nõmme Rahu
6.10. kl 18 palvus Lunastaja kirikus.
7.10. kl 10.30 jumalateenistus armulauaga. Pühapäevakool. Kl 9.45 päevasõna. Kl 12.15 leerikooli algus.
Peeteli
6.10. kl 11 venekeelne jumalateenistus.
7.10. kl 11 jumalateenistus armulauaga.
Püha Vaimu
4.10. kl 18 leerikursus täiskasvanutele.
7.10. kl 11 jumalateenistus armulauaga. Kl 13 inglis- ja kl 15 lätikeelne jumalateenistus.
8.10. kl 18 muusikatund: Tiia Tenno, orel; Meelis Vahar, viiul.
Rootsi-Mihkli
3.10. kl 18 õhtumissa.
7.10. kl 12 jumalateenistus, kl 10 soomekeelne jumalateenistus.
Toomkogudus
3.10. kl 17 vesper.
6.10. kl 12 orelipooltund: Piret Aidulo.
7.10. kl 11 jumalateenistus armulauaga. Kl 12.30 leerikursus.
Viimsi
7.10. kl 11 jumalateenistus armulauaga. Kl 13 jumalateenistus Rohuneeme kabelis.
➔ Avatud on Eva Jänese näitus „Sada maali“.

Lastetöötegijate sügisene stardipäev

Stardipäev toimub pühapäeval, 7. oktoobril Tallinnas Püha Vaimu koguduse ruumides. Päev algab teenistusega kirikus kl 11.
Kl 13.30 agab seminar kogudusemaja saalis (Pühavaimu 4). Kuidas toetada keskendumisraskustega laste osalemist pühapäevakoolis? Kuidas suunata lapsi ja planeerida tegevusi nõnda, et nii rahulikel kui rüblikutel oleks tunnis hea olla? Teadmisi jagab eripedagoog ja õppejõud Lii Lilleoja. Oma tulekust teatada tel 5342 4277. Osavõtumaks on 5 eurot, selle võib maksta kohapeal või ülekandega. Kaasa võtta Piibel ja vahendid märkmete tegemiseks. Õnnistatud uue hooaja algust soovides
TITTA HÄMÄLÄINEN

Eesti Kiriku tellimiseks
➔ helistage toimetusse E–N tel 733 7795 (levijuht Sirje Kasemaa)
➔ kirjutage sirje.kasemaa@eelk.ee
➔ pöörduge lähimasse sideasutusse
➔ külastage kodulehte www.eestikirik.ee

Tellimus maksab **30 € aastas**, otsekorraldusega **2.40 € kuus**.
Swedbank EE852200221020430989, BIC HABAEE2X
Eesti Kirik ilmub nädalalehena kolmapäeviti. **Leht ei ilmu juulis**.
Lehe kojukande probleemid lahendab AS Eesti Post, tel 661 6616.

07.10

20. pühapäev pärast nelipüha
- **Liturgiline värv** on roheline.
- **Piiblilugemised:**
  4. Moosese 21:4–9
  Koloslastele 10:19–23 (jutlusetekst)
  Johannese 7:40–52
- **Psalm** 78:1–8
- **Päevalaul:** KLPR 66 „Sina üksi jõuad päästa“

Tee mind terveks, Issand, siis ma saan terveks; aita mind, siis ma saan abi. Jr 17:14

Esä, lasõ` mul kaia` taivast, nii et ing olõs vaiki,
et ma saassi olla` peris tassa
su man.
A silm om viganõ, ing udun.
Tii` minnu terves,
Esäkene,
sis ma saa terves!

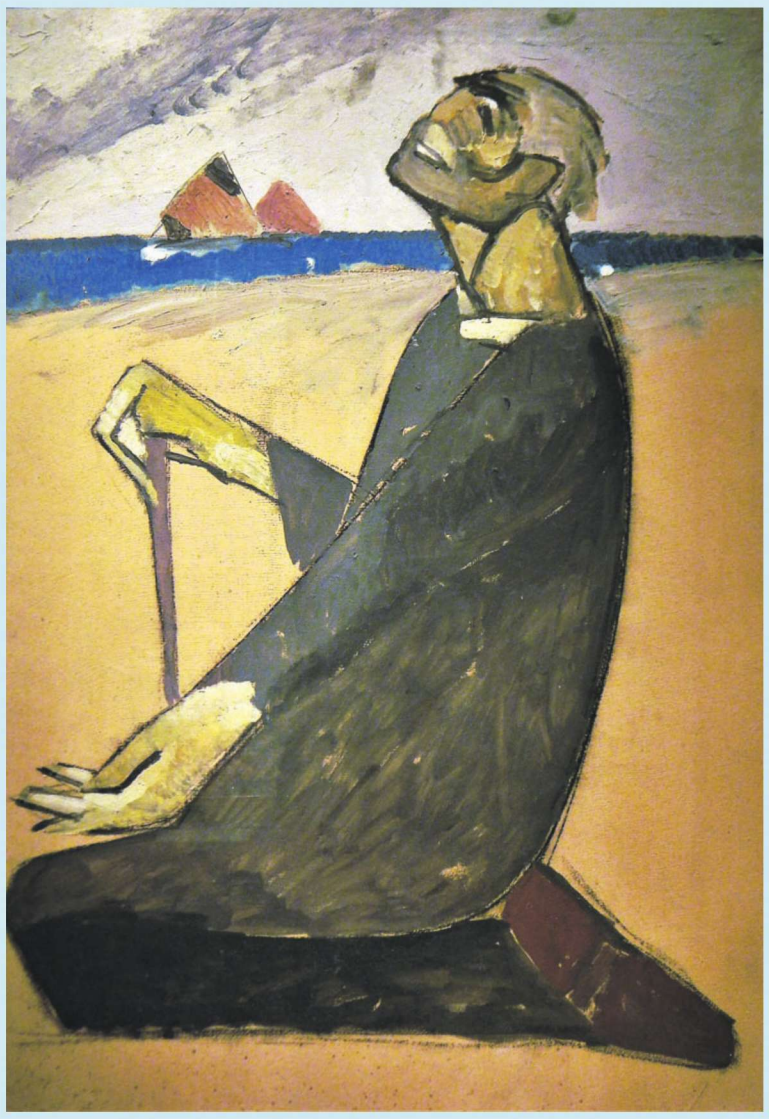

Lorenzo Viani „Pimeda mehe palve“, 1923.
GALLERIA COMUNALE D'ARTE MODERNA E CONTEMPORANEA, VIAREGGIO

TEKST JA FOTO: MERILLE HOMMIK

PÄEVATEEMA

Usk ja uskmatus

„Siis ütlesid mõned rahva seast, kes seda (Jeesuse) kõnet kuulsid: „Tema on tõesti prohvet.“ Teised ütlesid: „Tema on Messias.“ Aga paljud ütlesid: „Ega siis Messias tule Galileast?““ (Jh 7:40–41)

Nõukogude koolisüsteemi ateistlik ajupesu tagus minu põlvkonna lastele pähe, et usk on mõttetus ning usuvabadus tähendab õigust religiooni teemadel harimatuks jääda. Nüüdisajal seatakse juba kahtluse alla ilukirja õppimine ja õigekirja oskuse nõue. Tahvel ja kriit ning sulepea ja jooneline vihik koligu minevikku. Helesinine ekraan avab kirjaoskamatulegi ligipääsu kõigele. Aga kas ikka avab? Valdur Mikita on kirjutanud: „Vanaaja inimene teadis vähe, aga sai kõigest aru. Meie teame kohutavalt palju, aga ei saa enam millestki aru.“

Usu kogemuse olulisust võib selgitada järgmise näite abil. Vanasti olid mänguasjad lihtsad – näiteks puust täheklotsid. Alul väike laps ladus neid niisama torniks. Kui ta aga suutis klotsidel olevatest tähtedest koostada sõna või nime, oli pikk samm haridusteel astutud. Mitte vaid tähtede tundmise pärast. Klotsidele tekkis uus tähendus. Neid sai endiselt üksteise otsa asetada, aga klotsitorn kandis nüüd ka sõnumit.

Meie elu koosneb erinevatest suhetest, võimalustest ja väljakutsetest. Need on nagu klotsid, millest püüame ehitada unistuste elu. Aga alles siis, kui oleme taipama hakanud üksikute komponentide tõelist tähendust, leiame elu tervikule sisu ja mõtte.

Juba prohvet Jeremija palvetas: „Tee mind terveks, Issand, siis ma saan terveks; aita mind, siis ma saan abi“ (Jr 17:14).

MART SALUMÄE

PALVE

- Armas Isa taevas. Ava meie mõistus ja meeled märkama kaduva keskel kadumatut. Julgusta meie südant otsima teed ajalikkusest igavikku. Aamen.

JUTLUS

Lootuse teenrid

NAATAN HAAMER,
Tartu Ülikooli-Jaani koguduse abiõpetaja

Kl 1:19–23

Iisraeli rahvas tüdineb kõrberännakul ning nuriseb, et neid on toodud tundmatule tühermaale nälgima ja vaeva nägema mingi abstraktse unistuse, tõotatud maa pärast, mida isegi Mooses ei tunne. Jumal annab neile lihtsama, ellujäämise sihi. Tulevad mürkmaod ja tapavad paljud. Jumala soovitusel teeb Mooses vaskmao, millega käib kaasas lubadus, et kes seda vaatab, jääb ellu ka vaatamata mürkmao salvamisele. Siis on iisraellastel lihtne, ei pea enam kõrbe kiviklibul komberdades ja maitsetut lahjat lurri limpsides unistama piima ja mett voolavast maast ning lakkamatult esitama ahastavat küsimust: miks me tulime ära maalt, kus see kõik oligi olemas? Nüüd polnud neil enam mahti masenduse mõtteid mõlgutada ning edasiliikumine läks sootuks reipamalt. Nii see muidugi väga kauaks ei jäänud.

Inimliku lootuse püsimiseks vajame piisavalt usutavat kujutlust tulevikust või vähemalt esmaseid teadmisi, kuidas käesolevas hetkes eluvaim sees hoida. Viimast muidugi vaid seni, kuni püsib ohustav kaos. Kui inimesel on pisutki aega rohkem mõtelda, siis tahab ta ikka pikemat perspektiivi. Päev korraga elu väsitab lõpuks igaüht. On loomulik, et vahepeal tahaks lõõgastuda, lihtsalt olla, end hästi tunda ja mõelda rahuga tulevikust.

Pauluse sõnum Kolossa kogudusele aitab luua lootust, kuid ka annab vastutuse ja ülesande olla lootuse loojad teistele. Paulus lootuse teenrina on panustanud oma aja ja ka tulevaste põlvede lootuse säilimisse, sest on uskunud oma vahendatava sõnumi elu muutvat väge ja selle kestvat tähendust inimkonnale. Iseenesest tundub kõik selge ja lihtne. Meil kristlasena ei peaks olema mingit raskust säilitada oma elus lootust ja jagada seda ka teistele. Kristus on ju meie olukorra muutnud ja me ei pea muretsema, kõigil on võrdsed võimalused pääseda ligi Jumala tõotustele, mis peaks meile andma lõpmatu tulevikuperspektiivi ja vankumatu rahu igas olukorras.

Siiski tundub, et sageli pole me paremad Moosese juhitud kõrberänduritest. Vaatamata julgustava sõnumi levimisele ja kestmisele ei ole igapäevaelus alati lihtne säilitada enesegi lootust, saati veel seda teistega jagada. Lootusrikkuse hoidmine õnnestub paremini muutusteta eluperioodidel, aga kui tasakaal hakkab hajuma, kipub hägustuma ka pilt tuleviku pidepunktidest või kaob sootuks. Nii ei mõistagi enam, millises suunas ja mil moel peaks oma sammud seadma. Sellistel hetkedel seisame silmitsi paljude vastuseta küsimustega. Tahaks üha sirutada mõnegi pidepunkti järele, oleks või õlekõrs.

Võib tunduda, et nii hull see asi ka pole, et aina õlekõrsi krahmame. Aga küllap ei räägigi ma olukordadest, kus meil pole lootusega kitsas käes, vaid hetkedest, kus peaksime hakkama Pauluse kirjeldatule sügavamalt mõtlema, sest vajame selgust ja vastuseid, mis aitaksid avastada pidepunkte tuleviku tarvis. Just neis olukordades, kus tunneme end ehk ka Jumalast kaugele jäänutena, on võti, mis saab meid viia Pauluse tunnetusele ligemale. Muidugi juhul, kui me täiesti ei murdu. Loodetavasti leidub siis meie kõrvale mõni lootuse teener, kes ei lase meid hääbuda.

Mida Paulus teeb ja mis aitab alal hoida tema usku? Miks ta on iisraellastest erinev? Paulus ei tegele lihtsalt ellujäämisega, ta ei vaja vaskmadu, see muutub liigseks, kui on Kristus. Kui aga on Kristuse lepitus, siis see on täiesti uus loogika. Kaob mure, kas Jumalal ikka jagub minu jaoks piisavalt lahkust, kas ma sobin ja kõlban, kas mu teod väärivad tema halastust. Asemele tuleb usust tulenev teadmine, et olen igal juhul Jumalale kallihinnaline ja vajalik. See aga muudab kõiki minu hoiakuid elu suhtes ja elu tervikuna. Seda mõistes saab minust Jumala jaoks tõeliselt kasutatav, vastutav kaastööline. Kõige muu eest hoolitseb juba Jumal.

Paulus mõistis nende kahe loogika erinevust ja see andis talle piisavalt põhjust mitte soovida kaotada suhet Jumalaga ja sellest tulenevat elamise kergust. Läbi tõelise valu oli ta päriselt mõistnud, millist lootust vajab. Ka meil on valida, kas püsime elus vaskmao abil, tahame elada päeva õhtusse veeretades ja esmase ellujäämisega tegeldes või liigume loovalt ja loomulikult, oma elu erinevate hetkede juures viimselt ikkagi rõõmustades. Meil on valida, kas heitume teele sattuvatest raskustest ja kaotatud eluplaanist, kaotades sihiga koos ka lootuse, või tuletades endale pidevalt meelde, milline saab olla meie loogika ja lootus, kui teame Kristuse lunastusest.

Muidugi pole Pauluse üleskutset lihtne järgida, seepärast vajamegi üksteist. Kordamööda üksteisele lootuse teenrid olles saame püsida lootuse rajal kas siis, kui ise ja üksi seda ei suuda. Mida sagedamini suudame endale seda evangeelset loogikat päriselt uskudes kahtlemata vastu võtta, seda enam on ka Jumalal meist abi lootuse teenritena, kes lisavad oma osa Jumala loodud maailma tasakaalule. Aamen.